

Riikka Korkiamäki ja Kirsi Pauliina Kallio

Ystävyys tilallisen kiinnittymisen suuntaajana

Tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyysistä

The role of friendship in the formation of spatial attachments: spatial theoretical approach to children's and young people's friendships

Due to increasing physical and virtual movement, people's social engagements have broadened from regionally bound local communities to networked and fluid communities that traverse translocally as well as transnationally. This development has turned friendship into one of the most important forms of sociability. Especially in the lives of children and young people, friends are considered as a central source of support, control and togetherness. This paper introduces a theoretical framework for geographies of friendship, following the trail proposed by Bunnell et al. (2011) in their seminal paper in *Progress in Human Geography*. The empirical study contextualizes the approach to Finnish school kids' lived worlds, disclosing their friendships as spatially situated and experientially placed. The key findings from the analysis fall under three themes, resonating with and adding on to Bunnell et al.'s framework: friendship as means of togetherness (affective relations); friendship as a source of differentiation (relative equality and difference); and the potential of friendship in borders crossings (mobility). In all these, the active presence of children and youth is recognized, yet not in terms of free agency but as conditioned by their lived realities. In conclusion, the paper stresses the potential of theoretically informed empirically grounded research on friendships as one way of better understanding the contemporary change in communality.

Keywords: children, communality, friendship, spatial relations, young people

Johdanto

Mahdollisuus kokea yhteisön jäsenyyttä ja johonkin kuulumista on inhimillinen perustarve. Yhteisöllisyyden muodot eivät kuitenkaan ole universaaleja tai tilanteesta riippumattomia, vaan ne vaihtelevat eri aikoina ja paikoissa. Tämän päivän yhteisöjen rakentumista ohjaavat alueellisen ja institutionaalisen yhteenkuuluvuuden ohella verkos-

tomaiset ja merkityspersustaiset sosiaaliset siteet. Perheellä, suvulla ja naapurustolla on edelleen merkitystä ihmisten arjessa ja sosiaalisessa elämässä, mutta niiden ohella jaettujen kokemusten, samanlaisen elämäntilanteen ja yhteisten kiinnostuksen kohteiden painoarvo on kasvanut. Yhteiskunnallisten kysymysten äärelle kokoonnutaan erilaisissa asiaperustaisissa julkisoissa (issue publics), joiden toimintatavat vaihtelevat yhteiskunnallisesta

keskustelusta perinteisiin demokraattisiin menetelmiin, aktivismiin ja radikaaliin toimintaan (Kim 2012). Henkilökohtaisista verkostoista koostuvissa yhteisöissä (personal communities) puolestaan jaetaan kokemuksia, informaatiota, tunteita ja huolenpitoa rakkauteen, ystävytyteen ja tuttavuuteen perustuen (Spencer & Pahl 2006; Morgan 2009).

Uusia sosiaalisuuden muotoja tutkineen Deborah Chambersin (2006) mukaan erityisesti ystävyyksillä on nykyään merkittävä rooli sosiaalisen tuen, hoivan ja identiteettityön perustana. Vastavuoroisuuteen ja vapaaehtoisuuteen perustavana intimitettiin muotona ystävytyden ajatellaan tarjoavan nykyajan ihmisille sopivia perustarpeiden tyydyttämisen, tuen ja huolenpidon kanavia (Bowlby 2011). Myös solidariteetin ja kuulumisen (ja kuulumattomuuden) kiintopisteet tunnustetaan usein ystävytyden kautta (Bartos 2013: 21). Vaikka ystävyys näennäisesti on – ilman minkäänlaista virallistettua statusta – kaikista sosiaalisista siteistä haavoittuvaisimpia, sillä on merkittävä rooli esimerkiksi kaupunkien sosiaalisesti koossapitävänä elementtinä (Thrift 2005), kulttuurisen muutoksen ajurina (Tillmann-Healy 2003: 731) ja poliittisten asenteiden välittäjänä (Habashi & Worley 2008).

Ystävyksien tutkiminen tarjoaa keinon päästä tunnistamaan ja purkamaan niitä tilallisia ja kulttuurisia itsestänselvyyksiä, jotka muovaavat ja säätelevät arkista elämäämme (Bartos 2013: 20). Ystävyys sitoo ihmisiä toisiinsa kaikissa ikäryhmissä ja monenlaisissa elämäntilanteissa, mutta lapsuus- ja nuoruusajan voimakkaina kasvun ja kehityksen vaiheissa ystävillä on arvioitu olevan erityinen rooli ja merkitys. Lapsuudessa ja nuoruudessa suhteet ikätovereihin muodostavat keskeisen sosiaalisen kiinnittymisen ja identiteetin rakentumisen kontekstin, jossa tuotetaan merkityksiä, arvostuksia ja ympäristöjä omista lähtökohdista käsin (Goodwin & Kyratzis 2007: 281; Bartos 2013: 18). Lisäksi ikätoverisuhteet ovat merkittävä sosiaalisen tuen, positiivisen kontrollin ja osallisuuden kokemisen lähde. Lasten ja nuorten arkeen sisältyy runsaasti keskinäisten suhteiden työstämistä – erilaisuuden ja samanlaisuuden neuvotteluja – joissa luottamus, solidariteetti ja vastavuoroisuus ovat keskeisellä sijalla (Aaltonen *et al.* 2011; Korkiamäki 2013).

Alue- ja ympäristötutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoisia ovat lasten ja nuorten yhteisöllisyyteen ja ystävyksiin liittyvät tilalliset piirteet, kuten paikallisuuden ja paikattomuuden omaleimaiset merkitykset. Yhtäältä lapset ja nuoret ovat vahvasti kiinnittyneitä asuin ympäristöihin, perheeseen, kouluun ja vakiintuneisiin vapaa-ajan

toimiin. Esimerkiksi omaehtoinen liikkuminen sekä mahdollisuus vaikuttaa asuinjärjestelyihin, työskentely-ympäristöön ja harrastusmahdollisuuksiin on rajatumpi kuin aikuisilla (O'Brien *et al.* 2000; Kyttä 2003; Childress 2004). Toisaalta viestintäteknologia ja elämäntilanteiden eriytyminen on merkinnyt lähiympäristön merkityksen suhteellistumista myös lasten ja nuorten elämässä. He ovat samanaikaisesti useiden eri tavoin paikantuvien yhteisöjen jäseniä niin kotona, koulussa, harrastuksissa kuin virtuaalisissa toimintaympäristöissä (Valentine & Holloway 2002; Strandell 2012). Omaleimaista lasten ja nuorten yhteisöllisille suhteille on myös, että aikuisiin verrattuna heillä on vähemmän konkreettista vastuuta lähiympäristöstään. Tämä mahdollistaa monin tavoin paikantuvien ympäristösuhteiden rakentumisen henkilökohtaisista kokemuksista ja kiinnostuksista käsin (Bartos 2013; vrt. Kim 2012). Ystävytyden tilallisten ulottuvuuksien tarkastelu avaakin ikkunoita niihin monimuotoisiin ja -kulttuurisiin yhteisöihin, joissa lapset ja nuoret elävät ja kasvavat sekä rakentavat käsitystä itsestään ja muista yksilöinä ja ryhminä (Goodwin & Kyratzis 2007: 281; Habashi & Worley 2008).

Ann Bartos (2013: 21) ehdottaa, että oppiaksemme enemmän lasten ja nuorten tavasta ymmärtää maailmaa on tutkittava heidän sosiaalisia suhteitaan, ja erityisesti ystävyksiä, sillä elinympäristöt merkityksellistyvät mitä suurimmassa määrin ystävien kautta. Bartosin ajatusta seuraten tarkastelemme tässä artikkelissa lasten ja nuorten ystävyttä arjen tilallisena kiinnittymisenä. Tampereilaisten ja helsinkiläisten 12–15-vuotiaiden tyttöjen ja poikien kanssa tuotetun laadullisen aineiston avulla havainnollistamme, miten lasten ja nuorten ystävytydet osaltaan tuottavat suhteellisia elettyjä tiloja, jotka eivät ole alueellisuuden määrittelemiä mutteivät myöskään paikallisuudesta riippumattomia. Analyysimme tekee näkyväksi ystävytyden tilallisesti ehdollisia käytäntöjä ja dynamiikkoja, kertoen samalla ystävytyden merkityksistä ja tehtävästä lasten ja nuorten arjessa. Peilaamme empiirisiä havaintojamme Tim Bunnellin, Sallie Yean, Linda Peaken, Tracey Skeltonin ja Monica Smithin (2012) esittelemään *ystävyyden maantieteen* teoreettiseen viitekehykseen. Heidän esiin nostamansa kolme tilateoreettista lähestymistapaa tarjoavat mielestämme hedelmällisen lähtökohdan lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja ystävytyden merkitysten tarkasteluun. Artikkelin lopussa palaamme muuttuvan yhteisöllisyyden teemoihin sekä arvioimme ystävytyden maantieteen antia yhteiskuntatieteelliselle alue- ja ympäristötutkimukselle.

Miksi ystävyden maantiede?

Ikäoveri- ja ystävyysuhteita on pidetty perhesuhteiden ohella lasten ja nuorten merkityksellisimpinä ihmissuhteina; varsinkin nuorisoikaisista moni kokee ystävät ja kaverit itselleen tärkeimmiksi ihmisiksi (Crosnoe 2000; Cotterell 2007). Siksi on erikoista, ettei ystävyteen kohdisteta juurikaan (myönteistä) huomiota lasten ja nuorten yhteiskunnallisten jäsenyyksien tarkastelussa tai niiden institutionaalisisissa toteutustavoissa (Weller 2006). Tyypillisesti ikäoverisuhteet nousevat julkiseksi puheenaiheeksi vasta silloin, kun niitä ei ole tai ne ovat jollakin tapaa ongelmallisia (Cieslik & Pollock 2002; Harrikari 2008). Niin valtamedioissa kuin suomalaisessa lapsi- ja nuorisopolitiisissa keskustelussa yksinäisyys, kiusaaminen, jengiytyminen, ”asiaton oleskelu” ja aktiivisuuden puute ovat saaneet osakseen enemmän huomiota kuin lasten ja nuorten potentiaali vaikkapa toistensa oppimisen edistäjinä (Weller 2007; Kupiainen 2013), eettisen kasvun tukena (Bartos 2013) tai sosiaalisen tukiverkon paikkaajina (Edwards 2006; Mizen & Ofusu-Kusi 2010).

Tutkimuksissa lasten ja nuorten ystävyksiin on tartuttu vaihtelevasti. Kiinnostuksen kohteena on ollut esimerkiksi lasten tai nuorten keskinäinen mikrotason vuorovaikutus sekä ikäoverisuhteiden merkitys kehitystavoitteiden saavuttamisen ja sosiaalistumisen näkökulmasta (esim. Kernan & Singer 2011; Laaksonen 2014). Lisäksi on tarkasteltu ikäoveriverkostojen ja ystävyksien vaikutuksia sosialisatiotavoitteiden kannalta (esim. Salmivalli 2005; Kiuru 2008) tai sosiaalisten luokitusten tuottajana, uusintajana ja purkajana (esim. Tolonen 2010; Aaltonen *et al.* 2011). Nuorisokulttuureja ja koulutusta tutkittaessa ystävyksien huomioiminen osana lasten ja nuorten arkielämää on melko tavanomaista (esim. Tolonen 2001; Gordon *et al.* 2005; Salasuo *et al.* 2012). Ystävyden tilallisuuden sijaan asettuu harvemmin sosiaalitieellisen lapsuuden- tai nuorisotutkimuksen itseasialliseksi kohteeksi (vrt. kuitenkin esim. Gordon 2003; Kii-lakoski *et al.* 2011).

Bunnellin ja kollegoiden (2012) tekemän kar-toituksen perusteella myös ystävyden tilateoreet-tinen tutkimus on vähäistä. Viittaukset ystävyy-teen ovat anglofonisessa tilatutkimuksessa olleet lähinnä satunnaisia ja vihjauksenomaisia sen sijaan, että ystävyys esiintyisi tutkimusten käsitteel-lisenä tai analyttisenä keskipisteenä (Bunnell *et al.* 2012: 498). Tällä hetkellä tiedämme ”ystävyyden tiloista” hyvin vähän (Bowlby 2011: 613).

Viime aikoina lasten ja nuorten näkemyksiin ja

kokemuksiin perustuva maantieteen tutkimus on kuitenkin avannut tietä ystävyden tilateoreettiselle tulkitsemiselle. Esimerkiksi useat nuoria ja julkista tilaa käsittelevät tutkimukset korostavat ystävyyden ja muiden sosiaalisten suhteiden merkitystä toimijoiden arjessa (esim. Brusdal & Lavik 2008; Tani 2011; Cele 2013). Maantieteellisen aikakauskirja *Terran* sekä *Alue & Ympäristö* -lehden lapsuutta ja nuoruutta käsittelevät puheenvuorosarjat sisältävät aihepiiriin kannalta olennaista keskustelua (Kallio 2009; Ponto & Pyyry 2013). Lasten ja nuorten vertaissuhteiden tilallisia ulottuvuuksia on käsitelty myös esimerkiksi Harriet Strandellin, Lotta Haikkolan ja Kim Kullmanin (2012) toimitamassa *Lapsuuden muuttuvat tilat* -teoksessa.

Kansainvälisten tapaustutkimusten kautta avautuu kurkistusluokkua lasten ja nuorten ystävyksiin erilaisissa alueellisissa ja ylijarjaisissa yhteisöissä. Gill Valentine ja Sarah Holloway (2002) tarkastelivat urauurtavassa tutkimuksessaan lasten vertaisverkostojen rakentumista kodin, koulun ja virtuaalisen tilan päällekkäisyyksinä brittiläisen yhteiskunnan kontekstissa. Heidän lisäksi norjalaislasten yhteisöllisyyttä tutkinut Anne Trine Kjørholt (2003), englantilaisten teinityttöjen kaveriporukoita tarkastellut Faith Tucker (2003), skotlantilaisessa päiväkodissa työskennellyt Lesley Gallacher (2005) sekä newyorkilaisen naapuruston arkeen perehtynyt Meghan Cope (2008) ovat osaltaan olleet luomassa perustaa ystävyden dynamiikkojen ja tilallisen kiinnittymisen tutkimiselle. Englantilaisten koulutyttyöjen parissa toteutamaansa etnografiaan perustuen Kathryn Morris-Roberts (2004) puolestaan kuvasi, miten ystävyttä tuotetaan muista erottautumalla monimuotoisin tilallisin, kehollisin ja kielellisin käytännöin. Vastaavia identiteettipoliittisia merkityksellistämisen prosesseja on tutkinut myös Mary Thomas (2011) Los Angelesin etnisesti monimuotoisessa lähiökouluympäristössä.

Lasten ja nuorten lähiyhteisöjä tarkastelevat ta-paustutkimukset ovat tuottaneet tietoa ystävyden roolista myös kulttuurisen vastustuksen ja reproduk-tion kontekstina. Esimerkiksi Nicholas Nisbett (2007) on osoittanut, kuinka nuorten intialaismies-ten ystävydet uusintavat keskiluokkaista mas-kuliinisuutta. Jane Dyson (2010) puolestaan tutki Pohjois-Intian vuoristoseuduilla asuvien tyttöjen keskinäistä ystävyttä paikalliskulttuuristen normien ja käytäntöjen tuottamisen ja haastamisen tila-na. Myös slovakialaista kaupunkinaapurustoa tar-kastelevan Matej Blazekin (2011) mukaan ikäove-risuhteet tuottavat kulttuurista autonomiaa, jonka puitteissa nuorilla on tilaa rakentaa omanlaistaan

sosiaalista todellisuutta. Suomessa vastaavia nuorten omia ”hengailun” tiloja on tutkinut erityisesti Sirpa Tani (2010, 2011; ks. myös Kuusisto-Arponen & Tani 2009; Kiilakoski *et al.* 2011). Uuden-Seelannin ruraaliyhteisöjä tarkastellut Ann Bartos sekä brittiläisiä ala- ja yläkoululaisia tutkinut Suzie Weller ovat puolestaan osoittaneet, kuinka lasten ystävyys-suhteet, identiteetit ja ryhmään kuulumisen kokemus ovat tärkeitä oppimisen kokemuksia niin ympäristösuhteen muotoutumisessa (Bartos 2013) kuin kouluasteelta toiselle siirryttäessä (Weller 2007). Suomalaislasten koulumatkoja havainnoineen Kim Kullmanin (2012) mukaan lasten keskinäinen tila mahdollistaa suhteiden vaalimisen niin itselle tärkeisiin ihmisiin kuin paikkoihin.

Nämä ja vastaavat lasten ja nuorten arkiympäristöihin kohdistuvat tutkimukset osoittavat, että alueellisesti ja institutionaalisesti rajautuvat toiminnan tilat vaikuttavat olennaisesti ystävyyskäytäntöihin ja seurauksiin. Samalla ne valottavat ystävyysien monipaikkaisuutta ja -aikaisuutta sekä antavat vihjeitä ystävyysien monensuuntaisista merkityksistä. Tapauskohtaiset analyysit tuottavat arvokkaita yksittäisiä kuvia lasten ja nuorten keskinäisistä suhteista erilaisissa sosiokulttuurisissa konteksteissa, mutta kokonaisvaltaisempi ystävyys-tilallisuuksien tarkastelu on edelleen vähäistä. Onko ystävyydellä muunlaisia tehtäviä ja merkityksiä kuin paikallisen kulttuurin tuottaminen, purkaminen ja uusintaminen? Miten ystävyksiä rakennetaan ja ylläpidetään muuttuvassa maailmassa? Millainen vuorovaikutus tulkitaan ystävydeksi, ja millainen ystävyys on arvostettua? Millaisia ovat ystävyysmuotoutumisen kulttuuriset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset reunaehdot? Onko ystävyys-talallisen jäsentämisen kautta mahdollisuus tuottaa uudenlaista tietoa lasten ja nuorten arjesta? Miksi ystävyys pitää ylipääntään kiinnostaa alue- ja maantieteen tai ympäristötutkimuksen harastajia?

Bunnell, Yea, Peake, Skelton ja Smith (2012) ovat pyrkineet kokoamaan ystävyys-tutkimuksen viitekehystä, joka hyödyntää tunnettuja maantieteellisiä jäsenyyksiä ja tarjoaa kokonaisvaltaisen tilateoreettisen kehikon ystävyys-tutkimiselle. Heidän nähdäkseen potentiaalisia jäsenyyksiä ystävyys-tutkimiseen löytyy erityisesti kolmesta maantieteen tutkimustraditiosta. Ensinnäkin henkilökohtaisia ja intersubjektiviisiä merkityksmaailmoja yhteen kietova ystävyys asettuu osaksi affektien ja emootioiden maantiedettä, sillä ystävyys muotoutuu ihmisten välisnä tilallisesti sijoittuneina affektiivisina suhteina ja ilmenee yksilöllisinä ja jaettuina tunnetiloina (Bunnell *et al.* 2012: 491).

Bunnell ja muut korostavat kuitenkin, etteivät ystävyys-tutkimuksen merkitykset rajoitu affektiivisuuteen, vaan niitä voidaan tunnistaa myös laajempien rakenteellisten tekijöiden kuten sosiaalisen järjestyksen ja yhteiskunnallisen muutoksen näkökulmista. *Lapsuuden ja nuoruuden maantieteen* piirissä on käsitelty laajalti arkielämää kehystäviä reunaehtoja, mutta ystävyys-tutkimuksen rooli näiden (re)konstruoijana on jäänyt suhteellisen vähälle huomiolle (Bunnell *et al.* 2012: 500). Kolmanneksi Bunnell ja muut nostavat esille ystävyys-tutkimuksen tärkeyden kaupungistuvassa ja liikkuvassa moninaisten yhteyksien kirjomassa maailmassa. Ystävyys on globaalisti ihmisiä toisiinsa liittävä inhimillisyyden muoto, jonka ylipaikalliset ja -kansalliset käytännöt ovat osa yhteisöllisyyden ajankohtaista muutosta. Siksi ystävyys tulisi huomioida myös *liikkuvuuden ja transnationaalisuuden* näkökulmista (Bunnell *et al.* 2012: 491). Empiirinen analyysimme paikantaa lasten ja nuorten tilallisia sidoksia näiden ystävyys-tutkimuksen ulottuvuuksien suhteen.

Ystävyyttä etsimässä: tutkimuksen lähtökohdat ja toteutus

Ihmisten välisiä sosiaalisia siteitä on alue- ja maantieteissä lähestytty perinteisesti paikallisuudesta käsin. Koulun, naapuruston, kylän tai kaupungin osan sisäisiä suhteita tarkastelemalla saadaan moniulotteinen kuva ihmissuhteiden merkityksistä, asemista, tehtävistä ja rooleista kyseisessä yhteisössä. Tiettyyn yhteisöön keskittyvissä tapaus-tutkimuksissa yhteisön ulkopuolelle kurkottavat suhteet, verkostot ja olosuhteet sekä niiden merkitys sisäisten suhteiden muotoutumiselle jäävät kuitenkin vähemmälle huomiolle. Tällöin ystävyys-tutkimuksen kaltaiset, alueellisia yhteisökategorioita monesti haastavat prosessit saattavat jäädä piiloisiksi (Bunnell *et al.* 2012: 491).

Bunnellin ja kollegoiden (2012: 497) mukaan ystävyys-tutkimusta ei voi olettaa suoraan ryhmään tai yhteisöön kuulumisesta, vaan niitä tulee tutkia *toimijalähtöisesti*. Alueellisen tai paikallisen yhteisön sijaan analyysin lähtökohdaksi asetuvat tällöin sosiaaliset suhteet. Tätä metodologista tutkimusotetta noudattaen olemme kiinnittäneet huomiota siihen, *missä* yhteisölliset suhteet muotoutuvat ja *millaista* paikallisuutta tai alueellisuutta ne tuottavat. Analyysimme keskiössä ovat lasten ja nuorten ihmissuhteet – ystävyudet, kaveriporukat ja vertaisyhteisöt – kontekstuaalisine merkityksineen ja monimuotoisine tilallisine yhteyksineen. Näkökulma on mikropoliittinen, mutta tekee näkyväksi myös niitä meso- ja makrotason olosuhteita, joissa ystävyudet

tietyin tavoin, ehdoin ja perustein rakentuvat.

Toimijälähtöisyys on tutkimuksessa tar-koittanut myös ystävyyden nostamista analyysin lähtökohtaiseksi kiinnostuksen kohteeksi, sekä lasten ja nuorten omaehtoisten selontekojen tavoittelua lapsilähtöisin aineistonkeruumenetelmin. Tiedostaen epäsymmetrisen valtasuhteen, joka väistämättä vallitsee tutkimukseen osallistuvan lapsen ja aikuisen tutkijan välillä, olemme pyrkinneet antamaan osallistujillemme vapauden kertoa itsestään ja elämismaailmastaan vaihtoehtoisin tavoin ja mahdollisimman vapaamuotoisesti (Patton 2002: 415; Hunleth 2011). Osallistumisen vapautta säätelevät toki monet kontekstuaaliset reunaehdot, joihin emme tutkijoina ole voineet vaikuttaa (ks. esim. Gordon *et al.* 2005; Strandell 2010).

Metodologisesti liitymme siihen kriittisen maantieteen traditioon, jossa sekä tiedon situationaalisuus että tutkijoiden ja tutkittavien positionaalisuus otetaan tutkimuksen lähtökohdiksi (esim. Katz 1992; England 1994; Rose 1997). Suh-taudumme tutkimusaineistoomme tutkimustilan-teen dialogisesti tuotettuina osittaisina totuuksi-na (*partial know/ledge*), jotka ovat saaneet muotonsa tutkittavien ja tutkijoiden kohtaamisessa. Aineis-ton analyysivaiheessa nämä merkitysisällöt muo-toutuvat edelleen tutkijoiden toimesta. Pidämme tätä tulkinnallisuutta laadullisen aineiston normaali-na luontena, jonka tunnistaminen on osa sekä analyysiprosessia että tutkimuksen eettisyyttä (ks. Mason 2002: 148–150).

Aineisto tuotettiin tutkimushankkeissamme¹ kehityllä MAPOLIS-menetelmällä (ks. Stenvall 2013), noudattaen hyvän tavan mukaisia eettisiä periaatteita niin osallistumisen vapaaehtoisuuden, luottamuksellisuuden, salassapidon kuin lupakysymysten osalta. Menetelmä noudattelee antropologisesti orientoitunutta kriittistä dokumentaarista etnografiaa, jossa tutkittavien elämismaailmaan perehdytään osallistuvan havainnoinnin sijaan ja-ettujen narratiivien kautta (Ortner 2002). Aineisto-keruu toteutettiin peruskoulun viidensien (n=73, joista 37 tyttöjä ja 36 poikia) ja yhdeksänsien (n=53, joista 33 tyttöjä ja 20 poikia) luokkien op-pilaiden kanssa Tampereella ja Helsingissä vuoden 2012 aikana. Tavoitteena oli uida sisälle tutkimuk-seen osallistuneiden lasten ja nuorten arkielämään ja tilalliseen mielikuvitukseen karttapolhjaisten haastattelujen ja biografisten tarinoiden avulla². Tällä tavoin rakentunut monimuotoinen tutki-musaineisto koostuu *tilallisen sijoittumisen dialogisista narratiiveista*, jotka kuvaavat kunkin osallistujan subjektiivista kokemusta ja käsitystä maailmasta elettyinä tilana. Narratiivit tekevät näkyväksi tutki-

mukseen osallistuneiden lasten ja nuorten intersub-jektivisia sijoittumisia ja paikantumisia³, jotka suu-relta osin muotoutuvat ystävyysien kautta.

Tartuimme analyttisesti juuri ystävytyteen, koska ikätoveri- ja ystävyysuhteet olivat aineistossamme sekä määrällisesti että laadullisesti keskeisessä ase-massa. Analyysi eteni kahdessa vaiheessa. Aluksi et-simme aineistosta *ystävyyden ilmenemismuotoja sekä niiden tilallisia sidoksia*. Vaikka tavoitteenamme oli antaa lasten ja nuorten itse määritellä ystävytyden kriteerit, vakiintuneet merkitykset ovat vaikuttaneet väistä-mättä siihen, millaisiin aineistokohtiin huomiomme on kiinnittynyt. Tällaisia ovat muun muassa lasten ja nuorten kuvaukset yhteisistä mielenkiinnon koh-teista, tiivistä ja toistuvasta yhdessä vietetystä ajasta, kiintymyksestä, luottamuksesta, liittoutumisesta, hy-väksynnästä, sosiaalista tuesta, vastavuoroisuudes-ta ja yhteisyyden kokemisesta (ks. Tillmann-Healy 2003; Bowlby 2011). Analyysin edetessä ystävyty-den teorialähtöinen jäsenitys kuitenkin täydentyi aineistolähtöisillä havainnoillamme. Laadullisesti eriaisteiset ystävytydet, sitoutuneisuuden ajalliset ja paikalliset vaihtelut, pysyvyyden ja vaihtuvuuden rinnakkaisuus, kiintymyksen ja välineellisyuden suh-de sekä ystävytyden käytäntöjen rikkaus tekivät nä-kyväksi, ettei ystävyys ole yleismaailmallinen ilmiö. Vaikka ystävytyden yksiselitteinen määrittely yhdessä kontekstissa vaikuttaisi mahdolliselta, eivät samat piirteet, käytännöt ja tuntemukset välttämättä sovel-lu ystävytyden tulkintaan toisissa aika-tiloissa (vrt. Valentine 2008: 2106; Bunnell *et al.* 2012: 491, 493).

Analyysin toisessa vaiheessa olemme tulkinneet *ystävyyden tilallisia merkityksiä*. Ystävytydestä kertovia kuvauksia sisällönanalyttisesti lukemalla olemme pyrkineet ymmärtämään, mistä tilallisesti sijoittu-neet ystävytyden kuvaukset kertovat; toisin sanoen, *mikä on ystävytyden tehtävä ja merkitys lasten ja nuorten arkisissa elämismaailmoissa*. Tässä vaiheessa olemme tavoitelleet analyysin etäännyttämistä yhteisöihin ja ystävytyteen teoreettisesti liitetystä oletuksista ja lähestyneet narratiiveja mahdollisimman aineis-tolähtöisesti. Näin syntyneet havainnot olemme jäsentäneet kolmeen teemaan: ystävyys *yhteisyyden* tuottajana, *erojen ylläpitäjänä ja rajojen ylittäjänä*. Tee-moittelu on karkea ja analyttinen, sillä käytännös-sä ystävytyden tehtävät ja merkitykset ovat tiukasti yhteen kietoutuneita. Aineistomme ei siis tyhjene näihin risteäviin teemoihin vaan rönsyilee niiden ylitse, alitse ja sivuitse. Haluamme kuitenkin pitäytyä tässä kolmiulotteisessa teemoittelussa, koska tarkoituksenamme on jäsentää ystävytyden tilallista moninaisuutta laajalla otteella sekä konkretisoida Bunnellin ja kumppaneiden teoreettista viitekehystä aineistomme avulla.

Seuraava luku esittelee analyysin teemoittain. Jotta lasten ja nuorten merkityks maailma välittyisi mahdollisimman aitona, käytämme suoria aineisto-otteita sekä tekstistä eroteltuna että leipätekstin sisällä. Suorat aineisto-otteet on *kursivoitu*, ja aineisto on anonymisoitu eettisiä periaatteita noudattaen.

Ystävyyskokemuksellinen geografia lasten ja nuorten kuvaamana

Aineistomme perusteella ystävyyskäytännöt aktualisoituvat lähes kaikkialla missä lapset ja nuoret elävät ja toimivat. Ikätovereita tavataan ja heidän kanssaan touhutaan kouluissa, kodeissa, naapurustossa, harrastuksissa, nuorisotaloilla, pihalla, puistoissa, metsissä, kaduilla, kaupoissa, kaupakeskuksissa, kirjastoissa, kirkoissa, elokuvateattereissa, verkkoalustoilla, mökeillä, mummoloissa, rantalomakohteissa, laskettelukeskuksissa, ja niin edelleen. Tämä ystävyyskäytännön moninainen kartografia tuli hyvin esille tutkimukseen osallistuneiden lasten ja nuorten karttamerkinnoissa sekä haastattelussa, joissa he kuvasivat sanallisesti karttoihin eri väreillä merkitsemiään kohteita. Jo luettelomaiset maininnat värienkäytön perusteluista kuvaavat hyvin ystävyyskäytännön monipuolista tilallista paikantamista mutta myös sitä, kuinka ystävyysmerkityksellistä kokemusympäristöä. Esimerkiksi yhdeksäsluokkainen Mariella selvittää lähiympäristöä kuvaavan karttansa vihreitä, mieluisuutta ilmentäviä merkintöjä seuraavasti:

No oikeastaan ABC on sen takia, koska me hengaillaan siellä joskus [kavereiden kanssa] ja siel on kivaa ja hyviä muistoja. Ja Ylämäentie, koska paras kaveri asuu siellä, ja Kotimäentien, siel asuu taas toinen kaveri. Ja sitten tos on yks kenttä, sielläkin me hengaillaan. (T9/75.)

Tämä haastatteluisamme tyypilliseksi osoittautunut tapa perustella mieluisia paikkoja ystävyyskäytännöllä toistui myös osallistujien Suomen, Euroopan ja maailmankartoissa:

Haastattelija: *Ja sitten on Venäjä väritetty.*

Samuel (5. luokkainen poika): *Joo kun mä ja Kasper tehtiin siitä esitelmä, niin siksi mä laitoin sen vihreällä.*

Haastattelija: *Sitten Suomessa, mitäs täällä on merkitty?*

Samuel: *Saana, sinne me kävettiin [kaverin kanssa] mut ei ihan huipulle, se oli kivaa [...] ja Oulussa oli*

kivaa. Sitten tuol Kuopiossa oli ihan myös kivaa, sinne muutti yks meidän luokkakaveri. Ja tuolla on meidän kaverin mökki, Porissa meil oli kivaa, ja Sastamalassa on [...] toinen mökki. Forssassa me oltiin jötä ja me uitiin siellä ja tehtiin kaikkee kivaa. (N5/73.)

Karttamerkinnoista seuraamalla ystävyyskäytännön tilallista sidoksista piirtyy paikkojen fyysis-käytännöllisiä ulottuvuuksia ilmentävä kuva. Paikkasidosten laajempi ja syvempi tarkastelu taas tekee näkyväksi ystävyyskäytännön affektiivisia suhteita ja rakenteellisia kytköksiä sekä niiden suhteellista skaalautumista. Näitä monikerroksisia tilallisia sidoksia aineistossamme seuraamalla olemme hahmottaneet tutkimukseemme osallistuneiden viides- ja yhdeksäsluokkalaisten ”ystävyyden kokemusgeografiaa” (vrt. Karjalainen 1997)⁴.

Affektiivinen yhteisyys

Ensisilmäyksellä lasten ja nuorten ystävyyskäytännöt näyttävät kiinnittyvän paikkaperustaisiin sosiaalisiin verkostoihin. Viidesluokkalaisten Marin koulukaverit, voimistelukaverit ja naapurissa asuvat parhaat ystävät ovat pääosin eri lapsia, ja yhdeksättä luokkaa käyvä Justus erottaa ripipileirillä syntyneet ystävyyskäytännöt koulutovereistaan. Ystävyyskäytännön olemassaolo ei kuitenkaan ole palautettavissa kouluun, leiriin, treenipaikkaan tai naapurustoon sinänsä, vaan lapsia toisiinsa liittävät elementit löytyvät pikemminkin heidän affektiivisista maailmoistaan (Bunnell *et al.* 2012: 491). Tällaisten tunne-tilojen sanallistaminen ei ole yksinkertaista, kuten seuraavista esimerkeistä ilmenee:

Jani (5. luokkainen poika): *[...] me tiedettiin molemmat heti kun me nähtiin toisemme eskarissa et se toinen näyttää kaverilta heti ensi silmäyksellä. Heti kun mä näin Petun ni mä tiesin et siitä vois tulla hyvää ystävää.*

Haastattelija: *Mistä sä sen tiesit?*

Jani: *En mä tiää, se vaan näytti sellaselta et sen kans vois viihtyä.*

Haastattelija: *Eli te ootte tuntunu eskarista asti. Minkälaisii muistoja liittyi siihen?*

Jani: *En osaa sanoa kyllä, ei meillä mitään erityisiä juttuja oo ollu, mut me ollaan sillai tehty vähän kaikkee joskus. Tai jotain. En, en osaa kyllä sanoa. (N5/S/125.)*

Haastattelija: *Mikä on tosi hauskaa siinä kun sulla*

on nyt tällöinen hyvä ystävä?

Miko (9. luokkalainen poika): *Saa jakaa sen tunteen. En mä osaa oikein muuta kertoa.* (T9/66.)

Affektiivisuuden käsitteellä pyritään tavoittamaan intersubjektiiivisesti rakennettua kokemusmaailmaa, jossa ilmiöt ja teot eivät ole palautettavissa yksilötasolle (esim. Dawney 2013; Väyrynen 2013). Tässä katsannossa ystävyys näyttäytyy jaettuna, vaikeasti selitettävänä tunnesiteenä, joka voidaan havaita empiirisesti yksilöiden, tilanteiden ja paikkojen välisistä kehollisista resonansseista. Nämä emotionaaliset suhteet eivät tunnusta perinteisiä mieli–keho ja inhimillinen–ei-inhimillinen jaotteluita, vaan kehollisuus viittaa monimuotoisempaan kokemukselliseen yhteyteen (esim. Coole 2005; Krause 2011; Rautio 2013).

Ystävyys affektiivinen luonne ilmeni aineistossamme sekä ystävyys ehtojen että käytäntöjen tasolla. Varsinkin tytöt kuvasivat ystävyksiään avoimuuden, luottamuksellisuuden ja tunteiden jakamisen tilana: ystävät tarjoavat emotionaalista tukea, pitävät huolta, kuuntelevat, kannustavat ja antavat palautetta. Yhdeksäsluokkalainen Saana kertoo, että *”Iines ymmärtää mua välillä paremmin ku mitä mä ymmärrän itteeni, koska se pystyy ihan pienistä eleistä, ilmeistä aistimaan et millä tuulella mä oon, ja mä voin puhua ihan kaikesta, ja sille mä sit yleensä vuodatanki kaikki mun asiat”* (T9/160). Pojatkin kuvaavat ystävänsä sellaisena, joka *”tuntee mut hyvin”, ”auttaa ja puolustaa”, on ”suoraselkäinen ja rebellinen”*. Sekä tytöt että pojat korostavat, että ystävän seurassa *”saa olla oma itsensä”*.

Osallistujamme toivat esiin voimakkaita tunteita kertoessaan ystävästään. Samanlaiset mieltymykset ja kiinnostuksen kohteet, *”samat jutut”* ja yhteinen huumori olivat monille tärkeitä ystävyys kriteereitä, mutta hyvien ystävien kesken on tilaa myös erilaisuudelle ja erimielisyydelle. Oletetusta valtavirrasta poikkeaminen saattaa asettaa jopa ystävyksiä yhdistäväksi tekijäksi: *”me kaikki pukeudutaan vähän eri tavalla kun muut, ja sit harrastetaan mangaa ja animea, ja sit kuunnellaan vähän erilaista musiikkia [kuin muut nuoret]”* (T9/188). Erimielisyydet puolestaan ratkeavat usein kompromissein ja niitä vältetään sopimalla asioista etukäteen.

Ystävät myös vaikuttavat toistensa affektiivisiin paikkasidoksiin, joskus tahattomastikin. Tämä ilmenee esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisten Saran perustellessa maailmankarttansa punaisia

eli kielteisiä kohteita:

Haastattelijä: *No sit sä et haluais Meksikoon?*

Sara: *Joo en, Sanni oli siellä ja sille jäi jotenki tosi epämiellyttävät muistikuvat, et [mua] ei niinku yhtään kiinnosta.* (T9/163.)

Sekä omat paikkasidokset että niiden ulkopuolinen maailma voivat muotoutua ystävyys-suhteiden seurauksena. Olemisen ja tekemisen ympäristöihin liittyvä yhdessä koettuja tilanteita ja tunnelmia, jotka jättävät emotionaalisia muistijälkiä. Näiden jaettujen kokemusten muistelu on keskeinen keino, jolla yhteisyyttä tuotetaan ystävien kesken. Mitä pidempään ystävyys on kestänyt, sitä enemmän kokemukset muuntuvat vaikeasti sanoitettavaksi kiintymykseksi, jollaisesta Jani ja Miko tämän luvun alussa kertoivat. Saran haastatteluote sen sijaan kuvaa tilannetta, jossa ystävän muistoista tulee osa omaa kokemusmaailmaa, *”kollektiivista biografiaa”*, jossa omat ja toisen mielikuvat, menneisyys ja nykyisyys kietoutuvat erottamattomasti yhteen (ks. Karjalainen 1997; Bowlby 2011: 612; Mitchell & Elwood 2013).

Ajalla – niin jaettulla historialla, eletyllä nykyisyydellä kuin siintävällä tulevaisuudella – on keskeinen merkitys yhteisyyden rakentumisessa ja muotoutumisessa muutoinkin kuin muistelun kautta. Tutkimuksemme viides- ja yhdeksäsluokkalaisten pitkäkestoisista ystävyys-suhteista osa on saanut alkunsa jo ennen kouluikää ja toiset perhetuttavuuksien kautta *”beti kun me synnyttiin”*. Tulevaisuuden kuvauksissa ystävyys puolestaan saavat uusia muotoja, kiinnittyen sekä kuvitteellisiin että koettuihin yhteisöihin, ihmisiin ja paikkoihin. Esimerkiksi haaveistaan kertovassa kirjoituksessa viidesluokkalaisten Iris suunnittelee matkoja, joita hän unelmoi aikuisena toteuttavansa nykyisten ystäviensä ja heidän tulevien poikaystäviensä ja perheidensä kanssa. Tämä ystävyys yhteinen tukevaisuuden suunnitelma on syntynyt, kun *”toinen parhaista ystäväistäni, Reetta, oli meillä yöitä, ja rupesimme miettimään, missä haluaisimme käydä”* (T5/t1/6).

Menneen ja tulevan ajan lisäksi nykyisyydellä on merkitystä ystävyksiä ylläpidettäessä. Ystävyysverkostot muuttuvat niin ajassa kuin tilassa, purkautuen, uudelleen yhdistyen ja kasvaen uusilla ystävyksillä (Bowlby 2011: 616–617). Lisäksi ystävyksien ylläpitäminen edellyttää ajallista panostusta, mikä ilmenee paitsi kuvauksina runsaasta ystävien kanssa vietetystä ajasta myös niistä narratiiveista, joissa aikaa ystävien tapaami-

seen ei ole riittävästi. Esimerkiksi viidesluokkalainen Emmi kertoo, kuinka hänen on vaikea löytää yhteistä aikaa ystävänsä Stellan kanssa, koska lähes joka päivä toisella on jokin aikataulutettu harrastusmeno. Sosiaalisten suhteiden muotoutumiseen liittyykin aina sekä lapsen nykyisyyttä (säännöllinen yhteydenpito ja tämänhetkiset tunteukset) että jaettua historiaa ja elämäntulkua (Mason & Tipper 2008: 455).

Affektiivisena resonanssina ystävyys on enemmän ”teon” kuin ”olon” suhde (ks. Kuusisto-Arponen & Tani 2009: 51–52). Tunne-tiloissa on kysymys aktiivisesta yhteen liittymisestä ja yhteisyyden tunteiden ”tekemisestä”: yhteisyyttä synnytetään ja ylläpidetään monimuotoisin tilallis, kehollisin ja kielellisin käytännöin. Edellä kuvattujen emotionaalisen tuen, muistelun, yhdessä olemisen ja yhdessä tekemisen lisäksi tällaisia liittymisen muotoja ovat muun muassa viidesluokkalaisille tytöille tyypilliset jaetut salaisuudet ja ryhmän kesken käytetyt lempinimet sekä yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen yhteisyyttä leimaava kehollinen läheisyys, yhteisen tulevaisuuden suunnittelu ja oman tilan korostaminen. ”Omalla tilalla” tytöt viittaavat luottamukselliseen yksityisyyteen, kuten kuvailtaessa omaa huonetta ystävyiden näyttämönä tai ”aikuisvapaan” vyöhykkeen konstruoinnista esimerkiksi tapaamalla ystäviä metsäkoivissa, tyhjiällä bussipysäkeillä, internetissä ja niin edelleen (vrt. Dyson 2010; Bartos 2013: 25). Yhdeksäsluokkalaiselle Lauralle tiettyjen ystävien tapaaminen tiettyssä kahvilassa korostaa ryhmän yhteisyyttä, jota vahvistetaan myös ”alakulttuuriin” kuuluvilla lempinimillä:

Laura: *Aika yleinen [lempinimi mulle] on Marsu.*

Haastattelija: *Ketkä sitä käyttää tai missä?*

Laura: *No semmonen kaveriporukkea semmosessa kahvilassa kun Anime Café. Siellä on sellasta kaikki tuntee kaikki -meininkiä, ja siel ei käytetä kenenkään oikeita nimiä melkeen. (T9/196.)*

Ystävyyksien ja ryhmäjäsenyyksien yhtenä tehtävänä onkin korostaa yhteisyyttä ja intiimiyttä kehollistuneissa vuorovaikutussuhteissa. Affektiivisen merkityksensä kautta ystävyys lujittaa kiintymyksen, sitoutumisen ja kuulumisen tunteita erilaisissa ympäristöissä. Monesti näiden tunteiden ja suhteiden perustana ovat kuitenkin eronteot ja kuulumattomuuden määrittely (esim. Hey 1997; Tucker 2003; Morris-Roberts 2004). Niitä käsittelemme seuraavaksi.

Omaehtoiset eronteot lapsuuden maantieteiden rakentajina

Keskeinen osa ystävyiden prosesseja on yhteisyyden luominen toisista erottautumalla. Eronteokojen kautta vahvistetaan ryhmään kuulumista ja rakennetaan identiteettejä, mutta niillä on myös kielteisiä seurauksia, joita voidaan pitää ystävyiden kääntöpuolena. Kiusaaminen, syrjyminen sekä perheen ja yhteiskunnan arvoista vieraantuminen ovat usein seurausta lasten tai nuorten keskinäisistä liittoutumista, joilla asetetaan yhdessä vastustamaan tiettyä ikätoveria, yhteisöä tai arvomaailmaa (esim. Aaltonen *et al.* 2011; Korkiamäki 2013). Lapsuuden ja nuoruuden maantieteiden piirissä ystävyiden olennainen merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille on tunnustettu, mutta ystävyttä on harvoin tutkittu lasten ja nuorten osallisuuden, identiteetin ja tilallisen sijoittumisen itseoikeutettuna areenana (Bunnell *et al.* 2012: 500).

Erilaisia erottautumisen muotoja ja tekoja ilmeni aineistossamme runsaasti. Esimerkiksi viidesluokkalainen Mira kertoo jakavansa isosiskonsa kanssa halveksunnan suosittuja *Pullip*-nukkeja, ”lapsellisia” Barbababoja ja teini-idoli Robinia kohtaan. Nämä populaarikulttuuriset ilmiöt ovat Miran mukaan muodostuneet ”villitykseksi” koululuokassa, jonka tyttöporukoissa hänellä ei ole ystäviä. Määrittelemällä sisarusuhteensa ystävyysuhteeksi ja erottautumalla aktiivisesti luokkatovereistaan Mira ”kaappaa kategorian”, jonka kautta hänen ulkopuolisuuttaan luokassa määritellään (vrt. Billig 1987). Yhdeksäsluokkalainen Samu puolestaan kuvaa, kuinka hänen kaverinsa ovat ”kunnollisia” eivätkä kuulu ”sellasiin porukoihin, jotka pyörii sellasis [turvatomissa] paikoissa”. Koululuokan sijaan Samu valitsee ystäväporukkinsa vertailukohtaksi alueellisesti paikantuvan nuorisoyhteisön, johon kohdistuva kritiikki on hänelle tuttua julkisista keskusteluista. Molemmissa tapauksissa ystävyys paitsi luo yhteisyyttä myös tuottaa ja vahvistaa sosiaalisia kategorioita ja niiden välisiä tilallisia erotteluja (vrt. Tucker 2003; Morris-Roberts 2004).

Yhteisyyden tavoin erottautumista ilmaistaan näkyvin ja julkituoduin käytännöin. Tällä tavoin ystävydestä, jota on pidetty yhtenä yksityisimmistä sosiaalisen kanssakäymisen muodoista (Tillmann-Healy 2003), tulee julkista ja puolijulkista toimintaa. Erottautumalla sekä lujitetaan keskinäistä ystävyttä että työstetään oman ryhmän sijoittumista laajempaan elinympäristöön. Yhdeksäsluokkalainen Casper erottaa omat ystävänsä tiettyistä saman luokan nuorista kertoessaan, miksei liiku ystävineen läheisellä asuinalueella:

Casper: *No se on jotenki sellanen, vähän slummi mun mielestä. Siel on todella paljon sellasta, siellä just tapattu sitä rikollisuutta aika lailla.*

Haastattelija: *Mistä sä tiedät, tunnensä ihmisiä sieltä?*

Casper: *Joo, mä tunnen, osa meidän luokasta on sieltä. (T9/9.)*

Tutkimuksemme yhdeksäsluokkalaisille tavanomaista olikin tietyn ympäristön leimaaminen negatiivisesti ”kovisten” tai ”epämääräisten porukoitten” paikaksi. Lähiympäristöä ja kotikaupunkia kuvaavissa kartoissa kielteisesti määriteltyjä paikkoja olivat esimerkiksi kaupunkikeskusta, tietty puisto, kenttä, asuinalue, huoltoasema tai kauppakeskus. Tällainen eriytynyt tilankäyttö tai -tulkinta kuvastaa arvoihin, normeihin ja kuulumiseen liittyviä erotteluja sekä niiden rakenteellista ja käytännöllistä ylläpitämistä. Osallistujiemme joukossa oli kuitenkin myös nuoria, jotka viettävät vapaa-aikaansa kavereineen juuri mainituissa paikoissa. Esimerkiksi yhdeksäsluokkalainen Mariella ”hengaa” useiden koulutoveriensa ”pahaksi” leimaamalla ABC:llä. Mariella itse kuitenkin erottaa ystävänsä niistä ABC:illä oleskelevista nuorista, jotka ”ei osaa käyttää”. Negatiivisen leiman saanut huoltoasema määrittyy näin kahdeksi eri paikaksi, jotka merkityksellistyvät huoltoasemalla oleskelevista ryhmistä käsin.

Myös viidesluokkalaiset ilmaisivat erottautuvansa aktiivisesti ”huonosti käyttäytyvistä” ikätovereistaan ja niistä, jotka ”riehuu, kobeltaa aina joltain”. Näkyväksi näitä erotteluja tehtiin sulkemalla omaan kavერიipiiriin kuulumattomat tietyn toiminnan tai alueen ulkopuolelle. Filmaamalla elokuvaa tai kirjoittamalla kirjaa ”kabdestaan”, pelaamalla peliä aina tietyllä ryhmällä, jättämällä kutsumatta syntymäpäiville tai yökyliin, ”omimalla” leikkipaikkoja koulun pihalta ja lähiympäristöstä lapset sekä osoittavat eroa ystävien ja ei-ystävien välillä että mahdollistavat useiden, eri kokoonpanoista koostuvien kavერიoporukoiden samanaikaisen olemassaolon (vrt. Morris-Roberts 2004; Goodwin 2006; Thomas 2011).

Ikätoverien lisäksi lapset ja nuoret erottautuvat ystävineen muista sukupolvista. Joskus nuorten keskinäiset suhteet toimivat lähinnä aikuisuus-lapsuus -tyyppisten kategoriaparien todentajina, kuten Justuksen kuvatessa jalkapallon pelaamista kavერიoporukalla aikuisia vastaan. Mariella puolestaan kertoo haluavansa ”olla raubassa” ystäviensä kanssa eikä mene puistoon, jossa on aikuisia tai pikkulapsia. Toisinaan taas lasten ja nuorten keskinäinen

ystävyyys voi asettua aikuisten normeja ja arvostuksia vastaan. Näin on esimerkiksi silloin, kun vanhemmat sääntelevät ja arvioivat ystävyyskisiä tai opettajat tulkitsevat väärin nuorten keskinäistä huumoria ja hauskanpitoa. Mitä vanhemmasta lapsesta on kysymys, sitä tavanomaisempaa näyttää aineistomme perusteella olevan ystävyuden priorisoiminen perhesuhteiden edelle luottamuksen ja emotionaalisen tuen tilana:

Haastattelija: *Jos sulle on tapattu jotain tosi kivaa tai jotain kurjaa, niin kelle sä kerrot?*

Petriina (yhdeksäsluokkalainen tyttö): *No, äitille mä en kerro melkein mitään. [...] et kyl mä yhdelle kaverille kerron [...]*

Haastattelija: *Ootsä tyytyväinen tähän tilanteeseen, vai haluaisit jutella äidin kanssa?*

Petriina: *No kyl mä oon ihan tyytyväinen silleen, ku se on kumminki äiti. Ku mul on kumminki kavereita aika paljon, niin niille voi sit mieluummin kertoa. (T9/149.)*

Perhesuhteet ovatkin merkittävä osa lasten ja nuorten maantiedettä myös ystävyyskistä puhuttaessa. Osa lapsista ja nuorista määrittelee perheenjäseniä ystävikseen, mutta ystävyyskisten näkökulmasta perheen aikuisilla on myös toinen rooli: auktoriteettiasemansa kautta vanhemmat ja muut huoltajat toimivat ystävyyskisten mahdollistajina ja rajoittajina. Vaikka ystävyyttä pidetään yleensä vapaaehtoisuuteen perustuvana yksityisenä ja intiiminä asiana (esim. Bowlby 2011: 607–608), eivät lasten ja nuorten ystävyudet ole aikuisten toiminnasta, valinnoista ja elinpiireistä riippumattomia. Vanhemmat tarjoavat lapsilleen tietynlaisia tilallisen kiinnittymisen mahdollisuuksia ja sulkevat toisia heidän ulottumattomiinsa niin fyysisesti, ideologisesti, kulttuurisesti kuin taloudellisestikin (vrt. Mason & Tipper 2008: 456). Esimerkiksi asuinpaikkaa, koulua ja harrastamista koskevat valinnat määrittelevät lapselle tai nuorelle mahdollisia tilallisia sidoksia ja siten myös saatavilla olevaa ikätovereiden valikkoa.

Tilallisia reunaehtoja ystävyyskille tuottaa myös se, millainen elämisen konteksti perheessä on tarjolla. Raja-aitoja voidaan asettaa eksplisiittisesti, kuten kieltämällä tietyllä alueella oleskeleminen, kavereiiden tapaaminen, yhteydenpito tekniikkalaitteiden välityksellä, ja niin edelleen. Tällaisia rajoituksia oli kokenut lähes jokainen tutkimuksemme osallistunut lapsi ja nuori. Lisäksi rajoja luodaan perheiden ideologisilla valinnoilla ja suuntautumisilla. Viidesluokkalaisen Aten perhe toimii

aktiivisesti valtavirrasta poikkeavassa uskonnollisessa yhteisössä, mikä vaikuttaa hänen maailmansa moraaliseen perustaan ja ystävyysien mahdollistumiseen. Yhdeksäluokkalaisen Saaran perheessä puolestaan vanhemmat ovat poliittisilta kannoiltaan keskenään erimielisiä ja tuovat sen avoimesti esille. Tämän seurauksena Saara on varsin tietoinen ihmisten yhteiskunnallisesta sijoittumisesta ja siihen liittyvistä ristiriitaisuuksista, mikä heijastuu kaikkiin yhteisöllisiin suhteisiin ystävydet mukaan lukien.

Lapset ja nuoret kertovat myös tilanteista, joissa vanhemmat vaikuttavat lastensa ystävyys-suhteisiin välillisesti ja vähemmän tarkoituksellisesti. Esimerkiksi Sinin perheessä vietetään tiiviisti aikaa perheen kesken paljon matkustelevalle isän ollessa kotona, joten kavereiden tapaamisen on mukaututtava tähän rytmiin. Eronneiden vanhempiensa kanssa vuoroviikonlopuin asuva Jaakko sen sijaan on joutunut perumaan ystävän yökylävierailun vanhempien vaihdettua ”vuoroja”. Yhdeksäluokkalainen Venla lopetti jalkapalloharrastuksen, koska hänen isälleen tuli erimielisyyksiä valmentajan kanssa. Näiden perhesuhteisiin liittyvien kuvausten ohella myös monet muut sukupolviset valtasuhteet säätelevät ystävyden mahdollisuuksia. Useat aiemmat tutkimukset ovat kuvanneet, kuinka esimerkiksi koulu tai julkinen tila asettaa rajoituksia lasten ja nuorten omaehtoiselle toiminnalle (esim. Tolonen 2001; Kallio 2006; Kuusisto-Arponen & Tani 2009).

Lasten ja nuorten maantieteessä sekä muussa lapsuuden ja nuoruuden tutkimuksessa auktoriteettisuhteita on tyypillisesti tarkasteltu edellä kuvatun kaltaisessa, lasten ja nuorten elämisaailmaa ja toimijuutta rajoittavassa sävyssä (ks. Christensen & James 2000). Rajoitusten ohella vanhemmat ja muut aikuiset kuitenkin myös luovat lasten ystävyksille monenlaisia mahdollisuuksien tiloja. Lomamatkat, rippileirit, massatapahtumat, koulunvaihdokset ja ohjattu harrastustoiminta ovat aikuisten mahdollistamia tilallisia avauksia, joiden kautta ystävyksiä luodaan ja ylläpidetään. Myös ystäväperheiden ja sukulaisten kesken ylläpidetyt siteet tarjoavat pitkäjänteisen ystävyden puitteita kaikille perheenjäsenille. Aineistostamme löytyy lisäksi useita esimerkkejä yksittäisen lapsen ja aikuisen välisestä ystävydestä, kuten ystävyys kummisedän, tädin, isovanhemman, naapurin tai pianonsoitonopettajan kanssa. Näiden ohella aikuiset tarjoavat konkreettista toimintaa tilaa lasten keskinäisille ystävyksille: Justuksen kaverien Warhammer-peleille on löytynyt paikka hänen setänsä autotallista, Iiriksen opettajat ovat sallineet ryhmä-

muotoisen istumajärjestyksen luokkahuoneessa, ja Mariellan äiti on kustantanut ulkomaanmatkan turkkilaisen poikaystävän tapaamista varten.

Aikuisten ja lasten väliset suhteet vaikuttavat siis keskeisesti ystävyden tilallisiin ehtoihin ja mahdollisiin käytäntöihin. Samalla lapset ja nuoret kuitenkin myös erottautuvat aikuisista vahvistaakseen keskinäistä yhteisyyttään. Tämä sukupolvisuhteiden moniulotteisuus ja ristiriitaisuus muovaa osaltaan heidän kokemuksellista maantiedettään (Kallio, tulossa). Lisäksi ikätoveriyhteisöjen sisäiset eronteot ovat kietoutuneet ystävyden tuottamisen ja ystävyden lujittamisen prosesseihin: ystävydellä oikeutetaan rakenteellisia tilallisia kategorioita ja tuotetaan erottautumiselle perustuvia rajanvetoja. Kiinnostavaksi tässä kehityksessä nousee kysymys ystävyden roolista rajojen ylittäjänä sekä uudenlaisten yhteisöllisten paikkasuhteiden rakentajana ja tilallisen sijoittumisen mahdollistajana.

Ylirajainen sijoittuminen ja paikantuminen

Aikuiset luovat rakenteita lasten välisille ystävyksille, mutta myös lapset voivat olla toimijoita aikuisten välisissä suhteissa. Yhdeksättä luokkaa käyvä Miko kertoo, etteivät hänen vanhempansa tunteneet Justuksen vanhempia ennen poikien ystävyttä. Mikon ja Justuksen ystävyden myötä myös heidän vanhempansa ovat sittemmin ystävyystyneet ja suunnittelevat parhaillaan perheiden yhteistä lomamatkaa. Tämä on esimerkki siitä, etteivät lapset ja nuoret ainoastaan mukaudu tai vastusta aikuislähtöisiä ystävyden reunaehtoja, vaan ylisukupolvinen vuorovaikutus voi tuottaa potentiaalisia ystävyden tiloja kaikille osapuolille (vrt. Leonard 2005: 607). Mikon kertomus paljastaa, kuinka ystävyys voi osaltaan murtaa aikuisuuden ja lapsuuden välisiä rajoja: ystävyden diskursseissa lapsi ei asemoidu yksinomaan valtaapitävän ja resurssija omaavan aikuisen toiminnan kohteeksi vaan aktiiviseksi osapuoleksi sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa (ks. Ackers & Stalford 2004; Korkiamäki 2013; Kallio, tulossa).

Ystävyden potentiaali alueellisten rajojen ylittäjänä on käynyt ilmi useissa aiemmissa tutkimuksissa (ks. Bunnell *et al.* 2012: 502), mutta ystävydet ylittävät myös muunlaisia rajoja. Tällaisia ovat esimerkiksi sukupolven ja ikään liittyvät rajanvedot, joita Mikon kertomus kuvasi. Vaikka ystävyys yhtäältä uusintaa vallitsevia rakenteita, voidaan sen kautta myös ottaa haltuun rakenteellisia erontekoja ja sekä purkaa ja rakentaa niitä luovasti uudelleen. Seuraavat otteet havainnollistavat asiaa uuttamalla

kantaa sukupuoleen ja kansallisuuteen. Ne tois- tavat sukupuolen ja kansallisuuden dominoivia kulttuurisia rakenteita: ystävyys tyttöihin eroaa ystävyystyöpoikien kanssa, ja nuorten paikalliset ryhmittymät eriytyvät etnisen taustan perusteella. Yhdeksäluokkalaisten Saanan ja Juuson kavereipöydissä sukupuoleen ja kansallisuuteen liittyvät eronteot on kuitenkin otettu haltuun, eivätkä ne estä tytön ja pojan tai ”suomalaisen” ja ”ulkomaalaisen” välistä ystävyyttä. Ystävyys päätty näin tulkitakkeinoksi, joka mahdollistaa yllärajan etnisen ja sukupuolisen sijoittumisen kieltämättä kuitenkaan näiden vakiintuneiden rakenteellisten rajojen olemassaoloa:

Haastattelija: *Millä lailla erilaista se on, kun on tolanen hyvä kaveri joka on poika kun että [kaveri] on tyttö?*

Saana: *No ainakaan mä en oo ikinä voinu Joonakselle puhua niin henkilökohtasesti ku mun tyttökavereille. Ja sit Joonaksen kanssa me ollaan aina tehty konkreettisesti kaikkee, et me ollaan käyty kirkkist, me ollaan käyty pelaamas lätkää tai luistelemas, me ollaan tehty tällaista. Me ei olla ikinä vaan bengattu niinku noitten tyttöjen kans. (T9/156.)*

Juuso: *[...] Koivulassa, ku mä pyörin sielläkin, siel on oikeestaan kaks porukkaa, suomalaiset ja ulkomaalaiset, mä pyörin molempien kanssa siellä [...]. (N9/59.)*

Myös monia institutionaalisia lasten ja nuorten elämää mahdollistavia aika–tila –rakenteita muovataan ”omiksi” ystävyysavulla. Esimerkiksi koulussa rajat koulunkäynnin ja vapaa-ajan, oppitunnin ja välitunnin, eri luokka-asteiden sekä ”oman luokan” ja ”rinnakkaisluokan” välillä murtuvat, kun osallistujamme kuvaavat ystävyysmerkitystä pari- ja ryhmätyöskentelyssä, viikonlopun tapahtumien vaikutusta ”porukoihin koulussa” sekä parhaiden välituntikavereiden löytymistä muista kuin ”meidän luokkalaisista”. Harrastusten ja muiden järjestettyjen aktiviteettien aikatauluttamaa vapaa-aikaa puolestaan hallitaan tekemällä ystävyydelle aktiivisesti tilaa: ”joku [kavereista] läbittää viestin, et nää kaikki viikonloput [sopi] ja että mitkä päivät muille käy, ja sit kaikki beittää siihen et nääkin käy” (T9/68). Toisaalta lapset ja nuoret myös muovaavat aikuisten organisoimaa harrastustoimintaa itselleen mieluisaksi ystävyystyöpoikien, kuten viidesluokkalaisten Mari, jolle telinevoimistelun valmennusryhmään kuulumisen merkitsee pääasiassa hauskanpitoa kavereiden kanssa. Vastavalla tavalla haastetuiksi tulevat koulupiirit ja muut

alueellisesti rajautuvat ”kuulumisen kontekstit”, mikä ilmenee esimerkiksi Nellan narratiivista: hänellä on paljon kavereita koulussa ja asuinalueellaan, mutta ”on sitten muullaki kavereita, et sitte me nähään josain muualla, tai sit ne tulee tänne, tai sit mä meen sinne mis ne asuu” (T9/18).

Ystävyys murtaa paikallisuuteen, kansallisuuteen, kulttuuriin ja etnisyyteen liittyviä eronteokoja ja rajanvetoja paitsi edellä kuvatuin tavoin, myös liikkuvan luonteensa kautta. Ystävyysliikkuvuudella viittaamme ensinnäkin aineistossamme esiintyviin kuvauksiin ulkomailla asumisesta, muuttoliikkeestä kotimaassa sekä matkustamisesta kotimaassa ja ulkomailla (ks. Bunnell *et al.* 2012). Tutkimukseemme osallistuneet, suomalaisittain suurissa kaupungeissa asuvat keskiluokkaiset lapset ja nuoret näyttävät verkottuneen erityisesti matkustelun kautta. Lomamatkoilla, vanhempien työkomennuksilla, harrastusleireillä ja perheen muuttaessa paikkakunnalta tai asuinalueelta toiselle he ovat tutustuneet eri puolilla Suomea ja maailmaa asuviin ikätovereihin, joihin pidetään myöhemminkin aktiivisesti yhteyttä: ”soitellaan, sit on facebook, tekstariit, älypuhelin, ja myös nähään esim. viikonloppuina”. Ajoittain vanhat ystävyudet voivat purkautua ja löytyä liikkuvuuden seurauksena – ”kun siinä on se välimatka vähän” – mutta pääasiassa osallistujamme kuvaavat tilanteita, joissa ystävyudet kestävät ja säilyvät fyysisestä etäisyydestä huolimatta:

Veli (9. luokkalainen poika): *Australiassa me asuttiin kans vuoden. Siellä oli aika paljon kavereita kans silloin. [...]*

Haastattelija: *Oliko vaikee saada kavereita ku tulit takas?*

Veli: *Ei ku oli ollu eskarissa ni oli sit samat kaverit koulussa.*

Haastattelija: *Sä niinku löysit uudelleen yhteyden niihin vanhoihin kavereihin?*

Veli: *Nii. (T9/114.)*

Saana (9. luokkalainen tyttö): *Iines muutti sinne kaks vuotta sitten [...] se on totta kai harmi et se muutti [...] Me tutustuttiin joskus kuudennen luokan aikana [...] ja ehdittiin olla vuosi tosi hyviä kavereita. Sit ne muutti tonne, ni meille tuli vähän sillee et me ei oltu niin paljon, mutta nyt [...] me ollaan taas niinku ihan tosi läbeisiä. (T9/160.)*

Fyysisen liikkeen ohella ystävyysliikkuvuuden toisena keskeisenä liikkuvuuselementtinä näyttäytyy mobiili- ja virtuaalitekniikka, jonka käyttö kuului tavanomaisena osallistujiemme arkeen. Heidän kuvaamiensa

kansallisten ja globaalien virtuaaliverkostojen kautta analyysimme tukee ajatusta teknologisen kehityksen potentiaalista ylijarjaisen ystävyuden ympäristönä (esim. Laukkanen & Vaattovaara 2009; McEwen & Wellman 2013). Vaikka tutkimuksemme lasten ja nuorten verkkoystävät olivat pitkälti samoja joita he tapasivat kasvotusten, myös maantieteellisesti hajanaiset yhteisöt olivat saavutettavissa virtuaalisessa tilassa (vrt. Noppari & Uusitalo 2011: 159–160; Tuomi 2011: 81–101). Esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisten Soilan ympäri Suomen sijaisevien ystävyksien rakentumisessa ja ylläpitämisessä internetillä on ollut merkittävä rooli:

Soila: *Suurin osa mun kavereista asuu [kotikaupungin] ulkopuolella.*

Haastattelija: *Miten sä oot tutustunu niihin?*

Soila: *Lähinnä netissä, tai sitte keskustassa sillee et ollaan nähty muitten kavereitten kautta [...] Mä oon käynny Tampereelle [tapaamassa kavereita] ja sit just Helsingissä on järjestetty pari tapaamista [...] Mut mä tunnen Oulusta tosi paljon mun kavereita, siel on oma niinku porukka, et mä oon menossa sinne taas syyslomalla.*

Haastattelija: *Ja näihinki sä oot siis tutustunu netin kautta?*

Soila: *Joo, tai no siis yhteen niistä mä oon tutustunu netin kautta, ja sit myöhemmin mä oon tutustunu sen kavereihin [...] se on levinny siiltä sit vähän laajemmaks ja [...] ne on se mun lähin [kaveriporukka], se mitä mä oikeesti odotan, ja mä niin haluan aina sinne. (T9/130.)*

Lasten ja nuorten ystävydet eivät rajaudu alueellisiin perusteisiin, mutta paikkasidokset eivät ole myöskään merkityksellisiä, kuten Soila osuvasti kuvaa. Toisaalla haastattelussa Soila kertoo tulensa aiemmin koulukiusatuksi ja lähiyhteisönsä syrjimäksi. Näin hän tulee osoittaneeksi, että ystävydet voivat tarjota ulospääsyn ”paikallisyhteisöön kuulumisen tyranniasta” (Amin 2004: 21; ks. myös Kallio *et al.*, tulossa). Soilalle ystävydet ovat toimineet väylänä laajempiin sosiaalisiin verkostoihin, joista on muodostunut tärkeä kuulumisen ja hyvinvoinnin konteksti. Uusien tilallisten kiinnittymisten seurauksena epämiellyttävä kouluympäristö ei enää hallitse Soilan sosiaalista ja emotionaalista maailmaa.

Tiiviiden ja emotionaalisesti intensiivisten ystävyden muotojen on sanottu edellyttävän ainakin ajoittaista kehollista läsnäoloa, mitä myös Soila narratiivissaan kuvaa (ks. Bowlby 2011: 611). Näiden lisäksi lapsilla ja nuorilla on ”puhtaasti” virtu-

aalisia ystävyysuhteita, jotka eivät edellytä kasvokaista vuorovaikutusta. Tällaiset anonyymiteetin leimaamat virtuaalisuhteet tarjoavat mahdollisuuden käsitellä vaikeita asioita ja kokeilla vaihtoehtoisia identiteettejä. Esimerkiksi Nellan mielestä on ”selvasta vapauttavaa ku pääsee juttelemaan jonkun kanssa, joka ei oikeesti tiedä susta melkein mitään” (T9/28). Lasten keskinäisen virtuaalikommunikoinnin voidaan ajatella tuottavan valikoivaa ystävyden tilaa, johon aikuisilla tai muilla ulkopuolisilla ei ole pääsyä. Näin syntyvissä paikoissa lapset ja nuoret voivat luovasti kehittää omia ystävyden käytäntöjään. (Ks. myös Noppari & Uusitalo 2011; Tuomi 2011; Kupiainen 2013)

Analyysimme perusteella lasten ja nuorten ystävydet ylittävät asuinalueiden, paikkakuntien ja kansallisvaltioiden rajoja niin virtuaalisen kuin fyysisen liikkuvuuden kautta. Näin muotoutuvia siteitä luonnehtii usein ylipaikkaisuus eli kokemukSELLISET paikkasidokset kansallisuuden tai ”koko maailmaan orientoitumisen” sijaan (esim. Saldanha 2002; Desforges *et al.* 2005; Ronkainen 2009). Lisäksi ylittyvät monet rakenteelliset-tilalliset rajat, joita ystävyksien oikeuttamana otetaan haltuun ja työstetään parhaaksi katsotuilla tavoilla. Nykypäivän lapset ja nuoret elävät maailmassa, jossa selkeiden mallien ja valmiiden jäsenysten sijaan vastuu ympäristön ja ilmiöiden hahmottamisesta on enenevästi heillä itsellään (Hodkinson 2007; Salasuo & Poikolainen 2012). Ystävyys saattaa olla juuri se ”tila”, johon nykyajan mobilisoinneissa, verkostoituneissa, yksilöllistyneissä ja monella tapaa epävarmassa maailmassa lasten ja nuorten on helppo tai ainakin mahdollista kiinnittyä.

Ystävyys affektien, rakenteiden ja rajanylitysten maantieteenä

Lasten ja nuorten ystävyys näyttäytyy tutkimuksemme yhteisyyksien, erontekojen ja rajankäyntien affektiivisina prosesseina. Nämä prosessit samanaikaisesti sekä yhdistävät niiden piiriin kuuluvia ihmisiä ja heidän elettyjä todellisuuksiaan että erottavat heitä muista. Ystävydet eivät rakennu olosuhteista riippumattomina vaan ovat kulttuurisesti, taloudellisesti ja ideologisesti ehdollistettuja. Silti niiden olemassaolo on luova prosessi, joka muotoutuu ystävyden aktiivisen toiminnan tuloksena, rakentaen erityistä kokemukSELLISTA geografiaa. Lasten ja nuorten ystävydet asettuvat näin mielenkiintoisella tavalla fyysisen läheisyyden ja etäisyyden, ajallisen jatkuvuuden ja vaihtuvuuden sekä monimuotoisen liikkuvuuden ja pysyvyyden jatkumoille (vrt. Karjalainen 1997).

Analyysimme konkretisoi ja täydentää Bunnellin, Yean, Peaken, Skeltonin ja Smithin (2012) esittelemää kolmiulotteista ystävyysmaantieteen viitekehystä sekä paljastaa lasten ja nuorten ystävyksien tilallisia ulottuvuuksia. Kuten Bunnell kollegoineen (2012: 500) toteaa, ystävyys on keskeinen elementti *lasten ja nuorten arjen maantieteitä*, joissa ikätovereiden merkitys sekä yksilöinä että ryhminä korostuu. Analyysimme kuitenkin osoittaa, etteivät lasten ja nuorten ystävyysuhteet ole pelkkää yhteisyyttä ja samuutta vaan myös erilaisuutta ja sen näkyväksi tekemistä tilallisina, kehollisina ja kielellisin käytännöin (vrt. esim. Tucker 2003; Goodwin & Kyrtzis 2007). Lasten ja nuorten maantieteisiin liittyvänä tuloksena esitämme, että erottautuminen on yksi keskeinen tapa tuottaa yhteisyyttä ystävästen kesken. Tämä dynamiikka voi johtaa hierarkkisten valtasuhteiden, epätasa-arvoisten toimintaympäristöjen ja alakulttuuristen normien muodostumiseen, mutta ystävyys kautta voidaan myös vastustaa dominoivia kulttuurisia järjestyksiä (vrt. Leonard 2005; Dyson 2010; Jeffrey 2012). Tällaisten toimijuuksien konkretisointuminen ja vaikutusten arviointi on aina empiirinen kysymys, sillä niiden seuraukset ovat erilaisia eri yksilöiden ja ryhmien kannalta.

Bunnell ja kollegat tunnistavat tilallisten puitteiden merkityksen ystävyksien muotoutumiselle, mutta sukupolvien väliset suhteet jäävät heidän jäsenyyksessään vähälle huomiolle. Omassa analyysissämme ne näyttäytyivät merkittävänä ystävyksiä rajoittavana ja mahdollistavana ulottuvuutena. Tutkimuksemme perusteella lapset ja nuoret eivät asetu aikuisten toiminnan passiivisiksi kohteiksi, vaan heidän ystävyytensä muotoutuvat aktiivisessa sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa (vrt. Leonard 2005). Keskiluokkaiseen suomalaiseen lapsuuteen kohdistuva tarkastelumuoto ei kuitenkaan ole suoraan yleistettävissä: lasten ja nuorten mahdollisuudet elämämaailmojensa luovaan haltuunottoon eivät ole samanlaisia kaikille ja kaikkialla (vrt. Gordon 2005: 115; Mason & Tipper 2008: 456–457). Tästä huolimatta aikuisuuden ja lapsuuden välisiä erontekoja sekä niiden ylittämistä koskevat tuloksemme antavat viitteitä siitä, että sukupolvisuhteiden ja ystävyysdynamiikan tarkastelu tuo mielenkiintoisen lisän lasten ja nuorten maantieteiden ymmärtämiseen (vrt. Vanderbeck & Worth, tulossa).

Kulttuuristen ja sosiaalisten rajanylitysten lisäksi ystävyys sisältävät myös konkreettista rajoja ylittävää liikettä, josta Bunnell ja kumppanit puhuvat *liikkuvuuden ja transnationaalisuuden maantieteinä*. Kuten aikuiset, myös lapset ja nuoret ylittävät

valtioiden, paikkakuntien ja asuinalueiden rajoja esimerkiksi muuttoliikkeen ja matkustamisen seurauksena. Analyysissämme tämä liike konkretisoitui ystävyksien syntymisenä, purkautumisena ja uudelleen rakentumisena, mutta myös ystävyysylläpitämisenä fyysisistä rajoista ja etäisyyksistä huolimatta. Bunnell kollegoineen (2012: 502) pitääkin ystävyyttä yhä tärkeämpänä intimitietin muotona nykyisen globaalin kanssakäymisen ja joustavan liikkuvuuden aikakaudella. Kansainväliseen muuttoliikkeeseen ja transnationaalsiin suhteisiin liittyen haluamme kuitenkin mainita, että lasten ja nuorten kohdalla kansallista ylijärjaisuutta olennaisempaa saattaa olla ylipaikkaisten eli translokaalien siteiden luominen (ks. Saldanha 2002; DesForges *et al.* 2005). Ruotsissa asuvat sukulaiset merkitsevät yhteyttä Tampereen ja Tukholman, eivät Suomen ja Ruotsin välillä, eikä tädin kongolainen mies edusta Kongon valtiota vaan kokemuksellista kontaktia erityiseen keskiafrikkalaiseen yhteisöön (aineisto N5/302, N5/65). Näin tulkin takehyksemme linkittyy humanistisen maantieteen kokemuksellisuutta korostaviin paikkasidostulkintoihin (Karjalainen 1997).

Erityisenä ystävyksien syntymisen ja ylläpitämisen tilana aineistossamme korostuivat erilaiset virtuaaliverkostot ja mobiilikommunikaatio. Virtuaalitekniikkaa hyödyntävät ystävyysuhteet heikentävät alueiden, paikkojen ja ryhmien välisiä rajoja sekä laajentavat lasten ja nuorten sosiaalisia verkostoja (vrt. Kim 2012; McEwen & Wellman 2013). Bunnellin ja kumppaneiden esiin nostaman fyysisen liikkuvuuden lisäksi haluammekin tähdentää virtuaalisen kanssakäymisen merkitystä mobiilissa ja monella tapaa ylijärjaisessä maailmassa. Tutkimuksemme osallistujien elämässä virtuaalinen ystävyys on fyysisen ja välittömän ystävyysdynamiikan ohella tärkeä sosiaalisen kanssakäymisen muoto, joka tulisi liittää osaksi ystävyyttä koskevia tilateoreettisia analyysejä. Vaikka virtuaalisessakin tilassa liikkuminen on eriarvoista, eli liikkumatilaa on usein tarjolla enemmän hyvä- kuin huono-osaisille lapsille ja nuorille, uskomme sen tarjoavan vaihtoehtoisia toiminnan ulottuvuuksia monenlaisissa elämänpireissä (vrt. Valentine & Holloway 2002).

Bunnellin ja kollegoiden esittelemä kolmas ystävyysdynamiikan tilateoreettisen tutkimuksen elementti, *affektien ja emootioiden maantiede*, ilmenee tutkimuksemme narratiiveissa henkilökohtaisesti merkittävänä ihmisten välisinä tunne-tiloina. Osallistujamme eivät ainoastaan liittäneet ystäviinsä voimakkaita ja vaikeasti sanallistettavia tunteita, vaan kuvasivat myös sitä dynamiikkaa, joka saa heidät toimimaan vastavuoroisesti, luottamuksellises-

ti, kannustaen, tukien ja huolehtien. Myönteiset emootiot ja affektit realisoituivat monenlaisin yhdessä olemisen, tekemisen, jakamisen ja muistamisen kuvauksin (vrt. Dawney 2013; Rautio 2013). Tällaiset ystävien kesken jaetut tilalliset käytännöt, tulkinnat ja keholliset reaktiot eivät ole palautettavissa yksilötasolle, vaan ne ilmentävät intersubjektivistä toimijuutta ja kehojen välistä yhteyttä (Coole 2005; Krause 2011; Väyrynen 2013).

Emotionaalisen yhteisyyden ohella *aika* näyttää keskeisesti tuottavan ja muovaavan ystävyyttä: yhteinen historia, aktiivinen nykyisyys ja mahdolliset jaetut tulevaisuudet ovat osa ystävyuden affekttiivista dynamiikkaa. Tulkintamme mukaan emootiot ja affektit liittyvät lasten ja nuorten ystävyyksistä puhuttaessa olennaisesti sekä tilassa että ajassa muotoutuvaan yhteisyyden kokemukseen. Yhtenä analyysimme tuottamista lisäarvoista ystävyuden maantieteen viitekehyyteen pidämmekin tempo-raalisuuden keskeisyyttä ja tämänhetkisyys suhteellistumista osana muita ajallisia ulottuvuuksia (vrt. Mason & Tipper 2008; Mitchell & Elwood 2012, 2013).

Kohti ystävällistä alue- ja ympäristötutkimusta

Lapset ja nuoret eivät elä irrallaan yhteiskunnallisista tilanteista ja muutoksista. Erityisesti yksilön vastuuta korostavien uusliberaalien kehityskulkujen on katsottu uhkaavan heidän hyvinvointiaan: lapsia ja nuoria on pidetty muita sukupolvia riippuvaisempina perinteisten yhteisöjen tuesta ja suojelusta, jolloin perheiden ja paikallisyhteisöjen merkityksen vähenemisen ajatellaan jättävän heidät kamppailemaan yksin maailmassa, jossa vain parhaat pärjäävät ja tulevat noteeratuiksi arvostettuina toimijoina (ks. Hodkinson 2007; Lahelma & Gordon 2008). Tutkimuksemme perusteella lapsia ja nuoria koskeva yhteisöllisyyden muutos ei kuitenkaan ole niin yksiselitteinen kuin monesti on oletettu. Perinteiset yhteisöt – perheet, sukulaiset ja naapurit – ovat edelleen monella tapaa läsnä heidän elämässään (vrt. Lahelma & Gordon 2008; Mason & Tipper 2008). Lisäksi lapsilla ja nuorilla on muunlaisia, sekä pitkään kestäviä että väliaikaisia sosiaalisia suhteita, jotka tuottavat iloa, tukea, turvaa, kontrollia ja yhteisöön kuulumisen kokemuksia (Spencer & Pahl 2006; Bowlby 2011: 609).

Yhteisöjen rapautumista koskevan huolipuheen varjoon on jäänyt se myönteinen seikka, että muutoksen perinteisten yhteisöjen sitovuudessa on tehnyt tilaa ystävyys kaltaisille omaehtoisille yhteisöllisyyden muodoille. Yksilöllisen valinnanvapauden

lisääntyminen ei aina ole uhka yhteisölliselle hyvinvoinnille, vaan se saattaa vapauttaa ahdistavasta tai haitallisesta perheen, kyläyhteisön tai lähidemokratian pakosta (ks. Amin 2004; Purcell 2006; Kallio *et al.*, tulossa). Ystävyys ja sen tuottamat yhteisöllisyyden kokemukset mahdollistavat avoimen, tasa-arvoisen ja kunnioittavan vuorovaikutuksen ihmisten välillä sekä laajentavat tilallisen kiinnittymisen reviriä (Dyson 2010: 483, 495; Bartos 2013: 19–23). Tällaisen raja-aitoja madaltavan ystävyuden arvo tulisi tunnistaa voimavarana esimerkiksi monikulttuurisen yhteiskunnan haasteita ratkottaessa.

Ystävyuden teoreettisesti informoitu empiirinen tutkimus lisää ymmärrystämme lasten ja nuorten arjesta alueella, josta on varsin vähän tietoa mutta jonka merkitystä on vaikea kiistää. Artikkelissämme olemme esittäneet kolmenlaisia perusteluja ystävyuden tilateoreettiselle tarkastelulle. Ensimmäkin totesimme ystävyuden tähänastisen tutkimisen olevan varsin vähäistä siitä huolimatta, että yhteisöllisyyden ajankohtainen muutos on laajalti tunnistettu ilmiö ja ystävyuden kaltaisia uusia sosiaalisuuden muotoja pidetään olennaisina yhteisöllisyyden päivittäjinä. Toiseksi olemme empiirisen analyysimme kautta osoittaneet ystävyyssuhteiden tärkeyden ja moniulotteisen merkityksen lasten ja nuorten arjessa. Ystävyuden mikropolitiininen tarkastelu kokemuksellisista näkökulmista on omiaan paljastamaan näennäisen pieniä mutta sitäkin merkityksellisempiä asioita lasten ja nuorten elettyistä maailmoista. Kolmanneksi väitämme, että ystävyyssuhteiden kautta voidaan tavoittaa myös erityisiä tilallisuuden ulottuvuuksia. Tilalliset kytkökset ovat keskeisiä ystävyysien muotoutumisessa, mutta ystävyudet myös merkityksellistävät paikkoja, tuottavat ja muovaavat elettyä tilaa, sekä luovat uudenlaisia suhteita eri tavoin sijoittuneiden ja paikantuneiden ihmisten välille.

Ann Bartosin (2013: 20) tavoin ajattelemme, että ystävyuden tarkastelu voi parantaa ymmärrystä positiivisesta sosiaalisuudesta, solidariteetista ja tekijöistä, jotka edistävät moninaisuuteen pohjautuvaa poliittista ja kulttuurista kehitystä. Kuten McEwen ja Wellman (2013: 168) esittävät, ystävyys voidaan nähdä nykypäivän länsimaisten yhdyskuntien ”sosiaalisena liimana”. Lasten ja nuortenkaan ystävyysien tutkiminen ei kerro vain lapsista ja nuorista, vaan tulokset ovat suurelta osin sovellettavissa monenikäisten ihmisten elämismailmoihin. Ystävyudet ovat olennainen osa myös aikuisten arkielämää sekä erilaisten yhteisöjen ja yhdyskuntien rakentumista.

On kuitenkin tärkeä pitää mielessä, ettei ystävyys ole vain positiivisen sosiaalisuuden muoto. Se

kantaa aina mukanaan valta-asetelmia ja hierarkioita, erontekoja ja rajanvetoja, sisäpuolisuu- tta ja ulossulkemista. Yhtä lailla kuin etnistä ja sukupuolista moninaisuutta tunnustavaan vuorovaikutukseen, ”ystävälliset suhteet” voivat johtaa syrjiviin, rasistisiin tai seksistisiin tekoihin. Ystävyys- monitasoisten tilallisten sidosten ja käytännön dynamiikkojen tutkiminen voikin auttaa tunnistamaan myös sosiaalisten suhteiden rakenteellisia yhteyksiä sekä ystävyys- suhdetta eroihin, identiteettiin ja valtaan. (Ks. Dyson 2010; Bartos 2013: 20).

Lasten ja nuorten arjessa ystävyys- tuottamat voimavarat ja niiden nurjat puolet ovat toisiinsa kietoutuneita. Ystävyys- kuuluu kiusoittelua, riitelyä, välikirkkoja ja etääntymistä siinä missä sopimista, yhteen palaamista ja uudelleen lähentymistäkin. Ystävyys- ovat keskeinen sosiaalisten suhteiden harjoittelun ja tunteiden kokemisen areena (Salmivalli 2005). Ulkopuolelle sysäävien rajan- vetojen ja erottautumisten seurauksena ystävyys- voi kuitenkin seurata ystävättömyyttä. Yksinäisyys ja ystävien puute jättävät lapsen tai nuoren ystävyys- maantieteen ulkopuolelle – vaille mahdollisuutta jakaa tunteita, kokemuksia ja tilallisia kiinnittymisiä ikätovereiden kanssa (Korkiamäki, tulossa). Siksi ehdotamme, että normatiivisen suhtautumisen sijaan ystävyys- lähestyttäisiin tutkimuksessa analyttisesti ja kriittisesti. Tällöin sekä ystävyys- tuottamalla resursseilla että niihin liittyvillä riskeillä on mahdollisuus tulla tunnistetuiksi.

Suuntaa antavan ja erilaisia näkökulmia ystävyys- tilateoreettiseen tutkimiseen esittelevän artikkelimme pääasiallisena tarkoituksena on ollut osoittaa ystävyys- maantieteen merkitys ajankoh- taiselle yhteiskuntatieteelliselle keskustelulle. Samalla haluamme korostaa empiirisen tutkimuksen merkitystä. Ystävyys- dynamiikkoja sekä niiden tilallisia ja ajallisia ulottuvuuksia voidaan ymmärtää vain yksityiskohtaisen ja syvällisen empiirisen analyysin avulla. Koska ystävyys- rakentuvat suhteissa kulttuurisesti ja kansallisesti eriytyviin määrittelyihin, on tällaista tutkimusta tarpeen tehdä erilaisissa konteksteissa. Sukupuoleen, ikään, etnisyyteen ja muihin rakenteellisiin tekijöihin liittyvät erot ja yhtäläisyydet vaikuttavat merkittävästi siihen, millaisia ystävyys- ihmiset rakentavat, ylläpitävät, sallivat ja paheksuvat.

Alaviitteet

1. Aineisto on kerätty hankkeessa *Lasten margina- lisoitumisen ehkäisy paikkalähtöisen osallistumisen keinoin* (Suomen Akatemian hanke 134949,

2010–2013). Artikkelin on kirjoitettu ja aineistoa analysoitu osana *Lasten ja nuorten marginalisaatio- riskin hallinta varhaisen tunnistamisen avulla* -han- ketta (SA 264436, 2013–2015).

2. Osallistujat merkitsivät ensin itselleen merki- tyksellisiä paikkoja, reittejä ja alueita eri mit- takaavaisille karttapohjille: mieluisia asioita vihreällä, ikäviä punaisella ja näiden väliin aset- tavia keltaisella värillä. Nämä karttamerkinnät toimivat haastattelurunkona 10–60 minuuttia kestäneissä yksilöhaastatteluissa. Haastattelujen jälkeen osallistujilla oli mahdollisuus täydentää aineistoa tematisoiduilla ”tarinoilla” (kirjoitel- ma, piirros, asialista, sarjakuva, jne.).
3. Yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen sijoittuminen (situatedness) viittaa tilalliseen asemaan laajas- sa merkityksessä (esim. Rose 1997); paikantu- minen puolestaan humanistis-maantieteelliseen paikan käsitteeseen (esim. Karjalainen 1997).
4. Lainaamme Pauli Karjalaisen (1997) *kokemisen geografin* käsitettä korostaaksemme kehollisuu- den, mielikuvituksen, muistin ja tunne- tilojen yhteenkietoutuneisuutta paikkasuhteiden muotoutumisessa. Karjalaisen (1997, 46) mukaan paikkasuhteet ovat paitsi ”ajatteltuja in- formaatiosuhteita” myös ”ruumiillisesti ja kai- kin aistein koettuja tunnetiloja”. Nähdäksemme lasten ja nuorten ystävyys- voivat rakentaa ja rakentua osana juuri tällaisia paikkasuhteita, joissa, Karjalaisen sanoin, ”eletyt paikat ovat ruumiillista muistia, ja [...] muistamisen ruu- miillisuus liittyy saumattomasti tunteeseen ja mielikuvitukseen” (Karjalainen 1997: 46).

Lähteet

- Aaltonen, Sanna, Kivijärvi, Antti, Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011). Ystävyys-. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112, Helsinki, 29–56.
- Ackers, Louise & Stalford, Helen (2004). *A Community for Children? Children, citizenship and internal migration in the EU*. Ashgate, Aldershot.
- Amin, Ash (2004). Regions unbound: towards a new politics of place. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 86:1, 33–44.
- Bartos, Ann (2013). Friendship and environmental politics in childhood. *Space and Polity* 17:1, 17–32.
- Billig, Michael (1987). *Arguing and thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Blazek, Matej (2011). Place, children’s friendships, and the formation of gender identities in a Slovak urban neigh- bourhood. *Children’s Geographies* 9:3/4, 285–302.

- Bowlby, Sophie (2011). Friendship, co-presence and care: neglected spaces. *Social & Cultural Geography* 12:6, 605–622.
- Brusdal, Ragnhild & Lavik, Randi (2008). Just shopping? A closer look at youth and shopping in Norway. *Young* 16:4, 393–408.
- Bunnell, Tim, Yea, Sallie, Peake, Linda, Skelton, Tracey & Smith, Monica (2012). Geographies of friendships. *Progress in Human Geography* 36:4, 490–507.
- Cele, Sofia (2013). Performing the Political through Public Space: Teenage Girls' Everyday use of a City Park. *Space and Polity* 17:1, 74–87.
- Chambers, Deborah (2006). *New Social Ties. Contemporary Connections in a Fragmented Society*. Palgrave Macmillan, Lontoo.
- Childress, Herb (2004). Teenagers, territory and appropriation of space. *Childhood* 11:2, 195–205.
- Christensen, Pia & James, Allison (2000). Introduction: Researching Children and Childhood: Cultures of Communication. Teoksessa Christensen, Pia & James, Allison (toim.) *Research with Children: Perspectives and Practices*. Falmer Press, Lontoo, 1–8.
- Cieslik, Mark & Pollock, Gary (toim.) (2002). *Young People and Risk Society. The Restructuring of Youth Identities and Transitions into Late Modernity*. Ashgate, Lontoo.
- Coole, Diana (2005). Rethinking agency: A phenomenological approach to embodiment and agentic capacities. *Political Studies*, 53:1, 124–142.
- Cope, Meghan (2008). Patchwork neighborhood: children's urban geographies in Buffalo, New York. *Environment and Planning A*, 40:12, 2845–2863.
- Cotterell, John (2007). *Social Networks in Youth and Adolescence*. Second edition. Routledge, Lontoo.
- Crosnoe, Robert (2000). Friendship in Childhood and Adolescence: The Life Course and New Directions. *Social Psychology Quarterly* 63:4, 377–391.
- Dawney, Leila (2013). The interruption: investigating subjectivation and affect. *Environment and Planning D: Society and Space*, 31, 628–644.
- Desforges, Luke, Jones, Rhys & Woods, Mike (2005). New geographies of citizenship. *Citizenship Studies* 9:5, 439–451.
- Dyson, Jane (2010). Friendship in practice. Girls' work in the Indian Himalayas. *American Ethnologist* 37:3, 482–498.
- Edwards, Rosalind (2006). Siblings, social capital and local communities. Teoksessa Rantalaiho, Minna (toim.) *Social Capital among young citizens*. Norwegian Centre for Child Research, Trondheim, 69–80.
- England, Kim (1994). Getting personal: reflexivity, positionality, and feminist research. *Professional Geographer* 46:1, 80–89.
- Gallacher, Leslie (2005). "The terrible twos": gaining control in the nursery? *Children's Geographies* 3:2, 243–264.
- Goodwin, Marjorie H. (2006). *The Hidden Life of Girls. Games of Stance, Status, and Exclusion*. Blackwell Publishing, Malden, MA.
- Goodwin, Marjorie H. & Kyratzis, Amy (2007). Children Socializing Children: Practices of Negotiating the Social Order Among Peers. *Research on Language and Social Interaction* 40:4, 279–289.
- Gordon, Tuula (2003). Aika-tila-polut fyysisessä koulussa. Teoksessa Lahelma, Elina & Gordon, Tuula (toim.) *Koulun arkea tutkimassa. Yläasteen erot ja erilaisuudet*. Helsingin kaupungin opetusvirasto, Helsinki, 59–73.
- Gordon, Tuula (2005) Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa Meurman-Solin, Anneli & Pyysiäinen, Ilkka (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (2005) Gazing with intent: ethnographic practice in classrooms. *Qualitative Research* 5:1, 113–131.
- Habashi, Janette & Worley, Jody (2008) Child geopolitical agency: a mixed methods case study. *Journal of Mixed Methods Research* 3:1, 42–63.
- Harrikari, Timo (2008). *Riskillä merkityt: Lapsat ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 87, Helsinki.
- Hey, Valerie (1997). *The Company She Keeps: An Ethnography of Girls Friendships*. Open University Press, Buckingham.
- Hodkinson, Paul (2007). Youth cultures. A critical outline of key debates. Teoksessa Paul Hodkinson & Wolfgang Deicke (toim.) *Youth cultures. Scenes, Subcultures and Tribes*. Routledge, New York, 1–23.
- Hunleth, Jean (2011). Beyond on or with: Questioning power dynamics and knowledge production in 'child-oriented' research methodology. *Childhood* 18:1, 81–93.
- Jeffrey, Graig (2012). Geographies of children and youth II: Global youth agency. *Progress in Human Geography* 36: 2, 245–253.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2006). Pääsy kielletty alle 18. Lapsuuden tilapolitiikka. *Alue & Ympäristö* 35:1, 3–13.
- Kallio, Kirsi Pauliina (toim.) (2009). Lapsuus ja nuoruus spatiaalisiin silmiin. Keskustelutarja. *Terra* 121:1, 41–51.
- Kallio, Kirsi Pauliina (tulossa). Intergenerational recognition as political practice. Teoksessa Vanderbeck, Robert & Worth, Nancy (toim.) *Intergenerational Space*. Routledge, Lontoo [painossa].
- Kallio, Kirsi Pauliina, Häkli, Jouni & Bäcklund, Pia (tulossa). Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies* [hyväksytty].
- Karjalainen, Pauli (1997). Maailman paikoista paikan maailmoin – kokemuksen geografiaa. *Tiedepolitiikka*, Edistykseellinen tiedeliitto ry: n julkaisu 22:4, 41–46.
- Katz, Cindi (1992). All the world is staged: intellectuals and the projects of ethnography. *Environment & Planning D: Society & Space* 10:5, 495–510.
- Kernan, Margaret & Singer, Elly (toim.) (2011). *Peer relationships in early childhood education and care*. New York: Routledge.
- Kiilakoski, Tomi, Kivijärvi, Antti, Gretschel, Anu, Laine, Sofia & Merikivi, Jani (2011). Nuorten tilat. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112, Helsinki, 57–91.
- Kim, Young Mie (2012). The Shifting Sands of Citizenship Toward a Model of the Citizenry in Life Politics. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 644:1, 147–158.
- Kiuru, Noona (2008). The Role of Adolescents' Peer Groups in the School Context. *Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research* 331. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kjørholt, Anne Trine (2003). 'Creating a Place to Belong': Girls' and Boys' Hut-building as a Site for Understanding Discourses on Childhood and Generational Relations in a Norwegian Community. *Children's Geographies* 1:1, 261–279.
- Korkiamäki, Riiikka (2013). *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaisryhmissä*. Tampere University Press ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 137, Tampere.

- Korkiamäki, Riikka (tulossa). “Jos mä nyt voisin saada ystäviä” - Ulkopuolisuus vertaisuuhteissa nuorten kokemana. Teoksessa Muranen, Päivi *et al.* (toim.) *Nuoruus toisin sanoen: Nuorten elinolot vuosikirja 2014*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaain neuvottelukunta ja THL, Helsinki [tulossa 2014].
- Krause, Sharon R. (2011). Bodies in Action: Corporeal Agency and Democratic Politics. *Political Theory*, 39:3, 299–324.
- Kullman, Kim (2012). Tilan ystävät. Koulumatkalaiset ja kaupungin etiikka. Teoksessa Strandell, Harriet, Haikkola, Lotta & Kullman, Kim (toim.) *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Gaudeamus, Helsinki, 237–260.
- Kupiainen, Reijo (2013). Dissolving the School Space: young people’s media production in and outside of school. *Policy Futures in Education* 11:1, 37–46.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa (2009). Hengailun maantiede. Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. *Alue ja ympäristö* 38:1, 51–58.
- Kyttä, Marketta (2003). *Children in Outdoor Contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness*. Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies, Helsinki.
- Laaksonen, Vilja (2014). Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. *Jyväskylän Studies in Humanities* 221. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Lahelma, Elina & Gordon, Tuula (2008). Resources and (in)dependence. Young people’s reflections on parents. *Young* 16:2, 209–226.
- Laukkanen & Vaattovaara (2009). Kuulumisen tiloja verkossa. Teoksessa Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.) *Yhteisöllisyys lukeeesssä*. Kansanvalistusseura, Jyväskylä, 187–214.
- Leonard, Madeleine (2005). Children, Childhood and Social Capital: Exploring the Links. *Sociology* 39:4, 605–622.
- Mason, Jennifer (2002). *Qualitative researching*. Sage Publications, Lontoo.
- Mason, Jennifer & Tipper, Becky (2008). Being Related. How children define and create kinship. *Childhood* 15:4, 441–460.
- McEwen, Rhonda & Wellman, Barry (2013). Relationships, Community, and Networked Individuals. Teoksessa Teigland, Robin & Power, Dominic (toim.) *The Immersive Internet. Reflections on the Entangling of the Virtual with Society, Politics, and the Economy*. Palgrave Macmillan, New York, 168–179.
- Mitchell, Katharyne & Elwood, Sarah (2012). Mapping children’s politics: the promise of articulation and the limits of nonrepresentational theory. *Environment and Planning D: Society and Space* 30:5, 788–804.
- Mitchell, Katharyne and Elwood, Sarah (2013). Intergenerational Mapping and the Cultural Politics of Memory. *Space & Polity* 17:1, 33–52.
- Mizen, Phillip & Ofusu-Kusi, Yaw (2010). Asking, giving, receiving: Friendship as survival strategy among Accra’s street children. *Childhood* 17:4, 441–454.
- Morgan, David (2009). *Acquaintances. The Space Between Intimates and Strangers*. Open University Press, Maidenhead.
- Morris-Roberts, Kathryn (2004). Girls’ Friendships, ‘Distinctive Individuality’ and Socio-Spatial Practices of (Dis) identification. *Children’s Geographies* 2:2, 237–255.
- Nisbett, Nicholas (2007). Friendship, consumption, morality: practising identity, negotiating hierarchy in middle-class Bangalore. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 13, 935–950.
- Noppiari, Elina & Uusitalo, Niina (2011). Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella. Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöisyyteen. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere University Press, Tampere, 140–166.
- O’Brien, Margaret, Jones, Deborah, Sloan, David & Rustin, Michael (2000). Children’s independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood* 7:3, 257–277.
- Ortner, Sherry (2002). Subjects and capital: A fragment of a documentary ethnography. *Journal of Anthropology*, 67:1, 9–32.
- Patton, Michael Q. (2002) *Qualitative research & Evaluation methods*. Sage Publications, Lontoo.
- Ponto, Heli & Pyry, Noora (2013). Lasten ja nuorten maantiede. Versus: Alue- ja ympäristötutkimuksen kriittinen keskustelutarja 1:3, *Alue ja Ympäristö* 42:1, 74–84.
- Purcell, Mark (2006). Urban democracy and the local trap. *Urban studies* 43:11, 1921–1941.
- Rautio, Pauliina (2013). Children who carry stones in their pockets: on autotelic material practices in everyday life. *Children’s Geographies* 11:4, 394–408.
- Ronkainen, Jussi (2009). *Väliinäkansalaiset. Monikansalaisuus asemana ja käytäntönä*. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Rose, Gillian (1997). Situating knowledges: positionality, reflexivity and other tactics. *Progress in Human Geography* 21:3, 305–320.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne (2012). Johdanto – monimuotoinen katukulttuuri. Teoksessa Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, Helsinki, 9–30.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.) (2012). *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, Helsinki.
- Saldanha, Arun (2002). Music, space, identity: Geographies of youth culture in Bangalore. *Cultural Studies* 16:3, 37–350.
- Salmivalli, Christina (2005). *Kaverien kanssa. Vertaissubteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Spencer, Liz & Pahl, Ray (2006). *Rethinking Friendship. Hidden Solidarities Today*. Princeton University Press, Princeton.
- Stenvall, Elina (2013). MAPOLIS – Menetelmästä kokemukseen. *Alue ja ympäristö* 42:2, 74–78.
- Strandell, Harriet (2010). Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 101, Helsinki, 92–112.
- Strandell, Harriet (2012). Liikkuminen ja yhteydenpito paikan tekemisessä. Leikkipuisto koululaisten iltapäivätoiminnan näyttämönä. Teoksessa Harriet Strandell, Lotta Haikkola & Kim Kullman (toim.) *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Gaudeamus, Helsinki, 31–60.
- Strandell, Harriet, Haikkola, Lotta & Kullman, Kim (toim.) (2012). *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Gaudeamus, Helsinki.
- Tani, Sirpa (2010). Hengailun maantiede ja nuorisotutkimuksen eettiset ongelmat. *Kasvatus & Aika* 4:3, 51–71.
- Tani, Sirpa (2011). Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskusten käytävillä ja näkymättömillä rajoilla. *Alue ja ympäristö* 40:2, 3–16.

- Tillmann-Healy, Lisa (2003). Friendship as a method. *Qualitative Inquiry* 9:5, 729–749.
- Thomas, Mary (2011). *Multicultural Girlhood: Racism, Sexuality and the Conflicted Spaces of Urban Education*. Temple University Press, Philadelphia.
- Thrift, Nigel (2005). But malice aforethought: Cities and the natural history of hatred. *Transactions of the Institute of British Geographers* 30: 133–150.
- Tolonen, Tarja (2001). *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Gaudeamus, Helsinki.
- Tolonen, Tarja (2010). Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa. *Nuorisotutkimus* 28:2, 3–22.
- Tucker, Faith (2003). Sameness or difference? Exploring girls' use of recreational spaces. *Children's Geographies* 1:1, 111–124.
- Tuomi, Pauliina (2011). (Virtual) friends will be (virtual) friends? Teoksessa Kangas, Sonja (toim.) *Digital Pioneers. Cultural drivers of future media culture*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 49, 81–101. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/digitalpioneers.pdf>
- Valentine, Gill (2008). The ties that bind: towards geographies of intimacy. *Geography Compass* 2:6, 2097–2110.
- Valentine, Gill, & Holloway, Sarah (2002). Cyberkids? Exploring children's identities and social networks in on-line and off-line worlds. *Annals of the Association of American Geographers*, 92:2, 302–319.
- Vanderbeck, Robert & Worth, Nancy (toim.) (tulossa). *Intergenerational Space*. Routledge, Lontoo [painossa].
- Väyrynen, Tarja (2013). Muted national memory: when the Hitler's brides speak the truth. *International Feminist Journal of Politics* 14, 1–18.
- Weller, Susie (2006). Situating (Young) Teenagers in Geographies of Children and Youth. *Children's Geographies* 4:1, 97–108.
- Weller, Susie (2007). 'Sticking with your Mates?' Children 's Friendship Trajectories during the Transition from Primary to Secondary School. *Children and Society* 21:5, 339–351.